

YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA **2025 - 2028**

Iisalmi • Kiuruvesi • Sonkajärvi • Vieremä

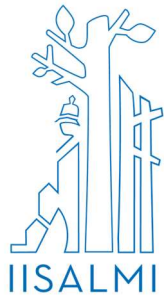

Ylä-Savon ympäristölautakunta

YMPÄRISTÖTERVEYSPALVELUT

IISALMI

iisalmi.fi

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma

Vuosille 2025-2028

Ylä-Savon ympäristölautakunta 12.12.2024 § 117

Sisällys

1.	Johdanto.....	4
2.	Yleinen osa	5
2.1	Toiminta-alue	5
2.2	Voimavarat ja tehtävät.....	6
2.3	Riskinarviointi ja tarkastusten kohdentaminen.....	8
2.4	Tarkastukset, pakkokeinot ja tarkastukseen käytettävä aika	8
2.5	Näytteenottosuunnitelma	10
2.6	Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	10
2.7	Valvontakohderekisteri/ Tietojärjestelmä	11
2.8	Koulutus ja perehdyttäminen	11
2.9	Laadunhallinta	12
2.10	Viestintä.....	13
2.10.1	Viestinnän vastuut ja organisointi.....	13
2.10.2	Viestinnän kanavat	13
2.10.3	Viestintä häiriötilanteissa	14
2.10.4	Terveysvaarasta tiedottaminen	15
2.11	Valvonnan maksullisuus.....	15
2.12	Viranomaistehtävien delegointi.....	16
2.13	Asiakaspalaute ja toiminnan kehittäminen.....	16
2.14	Toiminta häiriötilanteissa.....	17
2.14.1	Epidemioiden selvittäminen (selvitystyöryhmä)	17
2.15	Valvontasuunnitelman hyväksyminen	18
2.16	Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.....	18
3.	Elintarvikevalvonta	20
3.1	Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja suunnittelu	20
3.2	Valvontakohteet.....	20
3.2.1	Valvonnan riskiperusteisuus	21
3.2.2	Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely	21
3.2.3	Elintarvikehuoneistojen tarkastukset ja niiden sisältö	23
3.3	Pakkokeinojen ja sanktioiden käyttö	25
3.4	Näytteenottosuunnitelma	26
3.5	Suunnitelman ulkopuolinen valvonta.....	27
3.6	Valvonnan painopisteet ja projektit vuodelle 2025.....	28
4.	Terveydensuojelu.....	29
4.1	Johdanto.....	29
4.2	Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely	29

4.3	Riskinarviointi ja tarkastustiheydet.....	30
4.4	Tarkastuksen sisältö.....	32
4.5	Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolinen työ	32
4.6	Pakkokeinojen käyttö	33
4.7	Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen	33
4.8.1	Suunnitelmallinen näytteenotto.....	33
4.8.2	Muu näytteenotto	34
4.8	Terveydensuojelulain mukaisen valvonnan painopisteet	34
5.	Tupakka- ja nikotiinivalmisteiden valvonta.....	35
5.1	Tupakkalain valvonnan tavoitteet	35
5.2	Tupakkalain valvonnan sisältö	35
5.2.1	Lupamenettely.....	35
5.2.2	Tupakointikiellon määrääminen asuntoyhteisöön.....	36
5.2.3	Tupakkalain mukaiset tarkastukset	36
5.2.4	Kiellot ja vähittäismyyntiluvan peruuttaminen.....	37
5.3	Valvontakohteet.....	38
5.4	Riskinarviointi ja valvonnan kohdentaminen	38
5.5	Valvonnan painopisteet ja projektit.....	39
6.	ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTO	41
6.1	Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma (EHO).....	41
6.2	Kunnan valvontasuunnitelma	41
6.3	Voimavarat.....	42
6.3.1	Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako	42
6.3.2	Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	42
6.4	Tietojärjestelmät	43
6.5	Maksut.....	43
6.6	Valvonnan toimeenpano	43
7.	Eläinten terveyden valvonta.....	44
7.1	Eläintautivalmius.....	44
7.2	Eläintautiepäilyt ja - tapaukset sekä eläintaudeista ilmoittaminen.....	44
7.3	Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta eläimille.....	45
7.4	Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta	45
7.5	Muu eläintautivalvonta	45
	Eläinten keinollinen lisääntyminen.....	46
8.	Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonta	46
9.	Eläinten lääkitsemisen valvonta	46
10.	Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti	47
10.1	Sisämarkkinatuonti	47

10.2	Sisämarkkinavienti	47
10.3	Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin	48
10.4	Tuonti EU:n ulkopuolelta ja Komission asetuksen 2017/625 luvun V jakson II mukainen valvonta.....	48
11.	Eläinten hyvinvoinnin valvonta	49
11.1	Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus.....	49
11.2	Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus.....	49
12.	Eläinkuljetusten valvonta	50
13.	Eläimistä saatavat sivutuotteet.....	50
13.1	Sivutuotteita käyttävät toimijat.....	50
13.2	Sivutuotteiden hautaaminen	51
14.	Ehdollisuuden valvonta	51
15.	Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen	52
15.1	Peruseläinlääkäripalvelut.....	52
15.2	Puhelinneuvonta.....	52
15.3	Sairaanhoito	52
15.4	Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto.....	53
15.5	Eläinten lopetus.....	53
15.6	Todistukset	53
15.7	Yksityinen palvelutarjonta	53
15.7	Kiireellinen eläinlääkäriapu	54
15.8	Saatavuus- ja laatutavoitteet.....	55
15.9	Toimitilat ja välineresurssit	55
15.10	Ostopalvelut.....	56
15.11	Perustason ylittävät palvelut.....	56
15.12	Laboratoriopalvelut	56
16.	Seuranta, arviointi ja raportointi	57
16.1	Kunnan suunnitelma	57
16.2	Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi	57
16.3	Muu raportointi.....	58
16.4	Painopistealuevalvonta	58

LIITTEET

Liite 1	Elintarvikevalvonnan suunnitelmallinen valvonta 2025
Liite 2	Terveydensuojelun suunnitelmallinen valvonta 2025
Liite 3	Tupakka- ja nikotiinivalmisteiden suunnitelmallinen valvonta 2025
Liite 4	Eläinlääkintähuollon resurssitarpeen kartoitus

1. Johdanto

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä, jonka tehtävänä on edistää yksilön, väestön ja elinympäristön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia.

Ympäristöterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolain (1326/2010) lisäksi terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (297/2021), tupakkalaissa (549/2016) ja eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009). Em. lakien lisäksi ympäristöterveydenhuolto vastaa lääkelain 54a- 54d §:n mukaisesta nikotiinivalmisteiden myynnin valvonnasta. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi sekä toimijoiden tasapuolisen kohtelun ja tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädännöt edellyttävät kuntia laatimaan säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Suunnitelmassa otetaan huomioon valvontaa ohjaavien keskusvirastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat, alueellinen eläinlääkintähuoltolain mukainen suunnitelma ja ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma paikallisten valvontatarpeiden mukaisesti ja riskiperusteisesti. Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma hyväksytään Ylä-Savon ympäristölautakunnassa ja toimitetaan tiedoksi Itä-Suomen aluehallintovirastolle.

Valvonnalla varmistetaan ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla, ohjaamalla ja kouluttamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, antamalla lausuntoja ja varautumalla häiriötilanteisiin. Tarvittaessa epäkohtien poistamiseksi käytetään hallinnollisia pakkokeinoja. Valvontaviranomaisen on seurattava, että toimija myös poistaa epäkohdat. Viimekädessä vastuu toiminnan turvallisuudesta ja lainmukaisuudesta on toiminnanharjoittajalla.

Ympäristöterveydenhuollossa on runsaasti varsinaisen valvontasuunnitelman ulkopuolisia tehtäviä, joita ei voi ennakoida. Näitä ovat mm. ruoka- ja vesiperäiset epidemiat, sisäilmaongelmien selvittäminen, hygienianeuvonta sekä muut asiakasyhteydenotoista vireille tulevat asiat.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana ohjelmakaudelle 2025 – 2028 on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Näitä tavoitteita voidaan edistää tietoperusteisella valvonnalla, osaamisella ja varautumisella,

Iisalmen kaupungin ympäristöterveyspalvelut on hoitanut Iisalmen ja Kiuruveden kaupunkien sekä Sonkajärven ja Vieremän kuntien ympäristöterveydenhuoltoa vastuukuntamallin mukaisesti. Ympäristöterveydenhuollon viranomaislautakuntana 1.1.2023 alkaen on toiminut Ylä-Savon ympäristölautakunta. Ympäristöterveyspalvelut-vastuualue kuuluu Tekninen ja ympäristötoimialan alaisuuteen.

2. Yleinen osa

2.1 Toiminta-alue

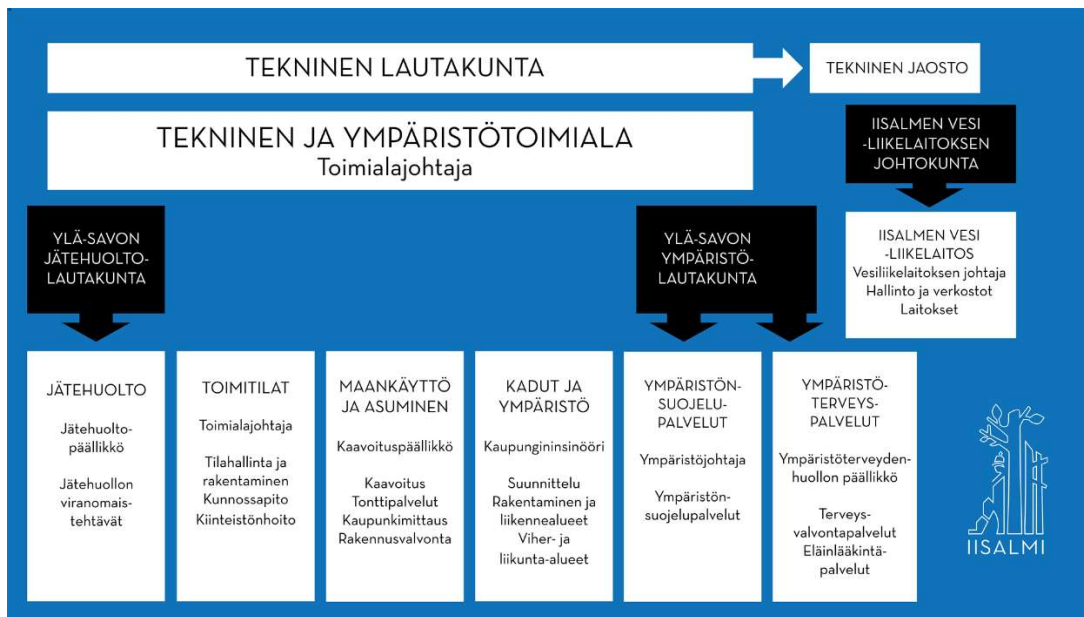
Iisalmen kaupunki on tehnyt yhteistoimintasopimuksen ympäristönsuojelun ja ympäristöterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä vastuukuntaperiaatteella Iisalmen ja Kiuruveden kaupunkien sekä Sonkajärven ja Vieremän kuntien alueella. Pinta-alaltaan toiminta-alue on n. 4 850 km². Toiminta-alueen asukasluku oli 35 117 henkilöä 31.12.2023.

Alueella on vahva maa- ja metsätalous sekä metalliteollisuus. Vuoden 2023 aikana alueella tuotettiin 121,5 milj. litraa maitoa, mikä on 6 % koko Suomen tuotannosta. Naudanlihaa tuotettiin 5,5 milj. kg., mikä on 6,4 % koko Suomen tuotannosta.

Ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueen pohjavesivarantojen antoisuus on 12,5 milj. m³ vuodessa, josta hyödynnetään n. 32 %. Alueellisesti tärkeimmät vedenottamot sijaitsevat Vieremän kunnan alueella, jossa pohjavesivarantojen antoisuus on 8,9 milj. m³ vuodessa. Ylä-Savon Vesi Oy on tukkuvesiyhtiönä myy vettä 4,9 milj. m³ vuodessa Iisalmeen, Lapinlahdelle, Kiuruvedelle, Sonkajärvelle ja Vieremälle. Talousveden hankinta on hyvin keskitettyä, ja suuri osa talouksista on liittynyt verkostoveden piiriin. Ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueella on noin 20 talousvettä toimittavaa laitosta, joilla on myös omaa vedenottoa. Näiden lisäksi vajaan 20 valvonnan piirissä olevaa vesiosuuskuntaa ostaa talousvetensä Ylä-Savon Vesi Oy:ltä.

Väestön keski-ikä alueella on keskimäärin 47,9 vuotta (Pohjois-Savossa 45,8 v, koko maassa 43,8 v.).

Iisalmen kaupunki on toiminut ympäristöterveydenhuollon järjestäjänä 1.1.2023 alkaen. Eläinlääkintähuoltoa ja terveystalvontaa johtaa ympäristöterveydenhuollon päällikkö. Ympäristöterveydenhuollon henkilötyövuosimäärä 26,7 eli toiminta täyttää ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita koskevan lain (410/2009) vaatimukset. Ympäristöterveydenhuollosta vastaa yhteistoiminta-alueella Ylä-Savon ympäristölautakunta. Teknisen ja ympäristötoimialan organisaatio on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1 Tekninen ja ympäristötoimialan organisaatio

2.2 Voimavarat ja tehtävät

Kunnaneläinlääkäriin virkoja pääasiassa eläinlääkintähuollon tehtäviin on 12 (Iisalmi 4, Kiuruvesi 3, Sonkajärvi 2, Vieremä 2, sijaiseläinlääkäri 1). Valvontaeläinlääkäriin virkoja on kaksi. Lisäksi vuonna 2025 työskentelee kolmas valvontaeläinlääkäri vuoden määräaikaissa virassa. Kesällä 2025 myös valvontaeläinlääkäreillä on viransijainen vuosilomien aikana. Klinikkaeläinlääkärien toimia on 5 htv. Ylä-Savon eläinklinikalla työskentelee kolme klinikkaeläinlääkäriä. Kiuruveden kunnaneläinlääkäriin vastaanotolla työskentelee yksi klinikkaeläinlääkäri ja Sonkajärven ja Vieremän kunnaneläinlääkäreiden vastaanotoilla on yhteinen klinikkaeläinlääkäri.

Eläinlääkintähuollon toimipaikkoina on Ylä-Savon eläinklinikka Iisalmessa sekä vastaanottotilat Kiuruvedellä, Sonkajärvellä ja Vieremällä. Sonkajärvellä ja Vieremällä valmistuivat uudet ajanmukaiset eläinlääkintähuollon toimipisteet vuonna 2021. Kiuruvedellä uudet eläinklinikan toimitilat Hingunniemellä otettiin käyttöön vuoden 2023 alkupuolella.

Ympäristöterveyspalveluilla on palveluksessaan viisi ympäristöterveystarkastajaa, mikäli viidennelle ympäristöterveystarkastajan viralle saadaan täyttölupa. Yhden ympäristöterveystarkastajan toimipiste on Kiuruvedellä ja muun terveystarkastajan henkilökunnan tilat ovat Iisalmessa. Koska ympäristöterveyspalvelun tehtäväkenttä on laaja, ympäristöterveystarkastajat ovat osittain erikoistuneet tiettyihin tehtäväalueisiin. Ympäristöterveysvalvonnassa on tehtäviä, joita ei voida ennakoida, mutta niiden tekemiseen on silti varattava aikaa. Tällaisia ovat esimerkiksi epidemioiden ja erityistilanteiden selvittämiset sekä hakemusten ja ilmoitusten käsittely. Viranomastyöhön kuuluu myös neuvontaa ja ohjausta, jota on annettava tarpeen vaatiessa.

Ympäristöterveyspalvelun päällikön työstä 80 % menee hallintoon ja 20 % terveystarkastuksen substanssiasioihin. Hallintosihteerin työpanosta on käytettävissä 0,7 htv.

Taulukossa 1 on esitetty suunnitelma voimavarojen jakautumisesta valvottaville toimialoille.

Taulukossa 2 on esitetty ympäristöterveydenhuollon henkilöstö.

Taulukko 1 Suunnitelma voimavarojen jakautumisesta valvottaville toimialoille

Toimiala	Yhteensä käytettävissä htv
Praktikko- ja terveydenhoitoeläinlääkärit	11,8
Eläinsuojelu- ja eläintautivalvonta	3,0
Maidontuotantotilojen hygieniavalvonta (praktikkoeläinlääkärit)	0,2
Elintarvikevalvonta	2,0
Terveydensuojeluvalvonta	3,0
Tupakka- ja nikotiinivalvonta	0,2
Hallinto (ympäristöterveyden huollon päällikkö 0,8 htv + hallintosihteeri 0,7 htv)	1,5
Avustava henkilökunta (klinikkaeläinhoitajat)	5
Yhteensä	26,7

Taulukko 2, Ympäristöterveydenhuollon vakinaisten virkojen ja toimien lukumäärä 26,7 htv. Henkilöstön sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@iisalmi.fi

Virkanimike ja nimi	Erityisosaaminen/vastuualue	Muuta
Ympäristöterveydenhuollon päällikkö Heikkinen Aili	Hallinto- ja esihenkilötehtävät Ylä-Savon ympäristölautakunnan esittelijä Epidemiaselvitykset koko yhtymän alueella Eläinlääkintähuollon ja terveystalvonnann suunnittelu, tilastointiasiat, ohjaus yms.	
Ympäristöterveydestarkastaja Hartikainen Eija	Elintarvikevalvonta Epidemiaselvitykset, suuret yleisötilaisuudet Hygieniakoulutus ja -neuvonta Vuositilastointi ja elintarvikevalvonnan suunnittelu ja kehittäminen Viestintätiimin jäsen (www-sivujen päivittäjä) Tupakkalain valvonta	Virkavapaalla, sijaisena Sani Mikkonen
Ympäristöterveydestarkastaja Huttunen Lassi	Asunnontarkastukset Talousveden valvonta Terveydensuojelulain mukainen valvonta Muut terveystalvonta-asiat Tupakkalain valvonta	Toimipaikka Kiuruvesi
Ympäristöterveydestarkastaja Piippo Mikko	Asunnontarkastukset Talousveden valvonta Terveydensuojelulain mukainen valvonta Muut terveystalvonta-asiat Tupakkalain valvonta asuinhuoneistoissa	
Ympäristöterveydestarkastaja Kautiainen Anne	Elintarvikevalvonta (ml. maitoalan laitoksen valvonta) Uimaveden valvonta Terveydensuojelulain mukainen valvonta Muut terveystalvonta-asiat Tupakkalain valvonta	
Ympäristöterveydestarkastaja, uusi täytettävä virka 1.1.2025 alkaen	Elintarvikevalvonta Terveydensuojelulain mukainen valvonta Tupakkalain valvonta	
Hallintosihteeri Kauppinen Helli	toimistotehtävät ympäristölautakunnan sihteeri	työpanos 0,7 htv
Valvontaeläinlääkärit Siponen Anne-Marika Valli Marikki Leiviskä Kaarina (määräaikainen virka v. 2025)	Valtion korvaamat viranomastehtävät kuten eläinsuojelu ja tarttuvien eläintautien valvonta.	
Klinikkaeläinhoitajat Tolonen Aino, Kyyriäinen Tiia, Aminoff Anna Niiranen Sanni	Eläinlääkäreiden avustaminen Välinehuolto Asiakaspalvelu	Toimipaikka Iisalmi Kiuruvesi

Taskinen Virpi		Vieremä ja Sonkajärvi	
Kunnaneläinlääkärit			
Iisalmi	Kiuruvesi	Sonkajärvi	Vieremä
Olbricht Marian	Halonen Marjo-Riitta 60 %	Aho Varpu	Nurminen Tanjamaarit 60 %, Halonen Marjo-Riitta 40 %
Vadén Tomi	Pitkänen Iiris	Kyllönen Anu	Huttunen Marjo
Pennanen Anna-Kaisa	Tikka Anna		
Ryhänen Virpi			
Varis Pinja, kiertävä kunnaneläinlääkäri			

2.3 Riskinarviointi ja tarkastusten kohdentaminen

Ympäristöterveydenhuollon valvonta ja tarkastukset voivat olla ennalta suunniteltuja (suunnitelmanmukainen valvonta) tai muita, akuutista tarpeesta nousevia tarkastuksia, joita ei voida ennakoida, mutta niiden tekemiseen on silti varattava aikaa. Tällaisia ovat esimerkiksi terveyshaittaepäilyjen, epidemioiden ja erityistilanteiden selvittämiset sekä hakemusten ja ilmoitusten käsittely. Viranomaistyöhön kuuluu myös neuvontaa ja ohjausta, jota on annettava tarpeen vaatiessa. Ei-suunnitelmallisen työn osuus vaihtelee runsaasti eri lakien perusteella tehtävässä valvonnassa. Valtion toimeksiantona tehtävässä valvonnassa (eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta) akuutin valvonnan osuus on suurin, mutta myös terveydensuojelulain mukaisessa valvonnassa on paljon akuuttia valvontaa (mm. asuntojen ja kokoontumistilojen sisäilman terveellisyyteen liittyvät tarkastukset).

Valvontasuunnitelma tehdään riskinarviointiin perustuen. Toimialakohtaisissa ohjelmissa on keskushallintoviranomaisten antamat ohjeet valvontakohteiden riskinarviointiin. Niiden pohjalta tehtyä arviointia täydennetään omien valvontakokemusten perusteella. Suunnitelmallisen valvonnan työsuunnitelma laaditaan suhteuttamalla käytettävät resurssit valvontatarpeeseen.

2.4 Tarkastukset, pakkokeinot ja tarkastukseen käytettävä aika

Ympäristöterveydenhuoltoon liittyvän valvonnan toimeenpanossa tarkastustoiminta on oleellinen osa selvitettäessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuutta. Tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä. Taulukossa 3 on esitetty tarkastusten yleinen sisältö eri toimialoilla.

Valvontasuunnitelman mukaisella tarkastuksella tarkoitetaan valvontaviranomaisen toimesta säännöllisesti ja ennalta suunnitellusti tekemää tarkastusta, jossa arvioidaan valvontakohteen vaatimuksenmukaisuus. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin, asiakirjoihin tai tuotteisiin. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä myös sähköisten tallenteiden perusteella ja muualla kuin valvontaan kuuluvassa kohteessa. Tarkastukset voivat sisältää näytteiden ottoa ja mittauksia kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden tai tarjottavien palvelujen mahdollisten terveyshaittojen selvittämiseksi sekä turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimiseksi. Mikäli valvonnan kohde toimii kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa, valvontaa tehdään asiakirjatarkastuksina ja tuotteiden laatuun kohdistuvana valvontana. Tarkastuksia tehdään joko ennalta ilmoittamatta tai sopimalla tarkastusaika. Tarkastuksesta ilmoittaminen ei saa vaarantaa tarkastuksen tarkoituksen toteutumista.

Taulukko 3 Tarkastuksen yleinen sisältö eri toimialoilla

Toimiala	Tarkastuksen yleinen sisältö
Elintarvikevalvonta (ml. alkutuotannon valvonta, kuten maitotilat)	Minkä tahansa näkökohdan tutkiminen sen toteamiseksi, onko kyseinen näkökohta vaatimusten mukainen. Pääsääntöisesti ilman ennakkovaroitusta. Yksi tarkastus ei yleensä voi kattaa koko yrityksen toimintaa, vaan kohdistuu johonkin tiettyyn osaan, kuitenkin niin, että kaikki yrityksen toiminnot tulevat tarkastetuiksi riskinarvioinnin mukaisesti.
Terveysturvallisuuden valvonta	Kohteen toiminnan ja tilojen vaatimustenmukaisuuden arviointi. Selvittää terveysvaaran tai haitan esiintyminen.
Tupakkalain valvonta Nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta	Tavoite tarkastaa kohteen toiminnan ja tilojen vaatimustenmukaisuus.

Kaikkien lakien mukaisiin tarkastuksiin kuuluvat seuraavat asiat:

Tarkastuksiin valmistautuminen ja asiakirjoihin perehtyminen

- valvontakohtetta koskevat asiapaperit ja mahdolliset lupaehdot
- mahdolliset valvontakohteelle annetut aikaisemmat huomautukset ja määräykset
- mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen tulleet valitukset tms.
- valvontakohteesta otettujen viranomaisnäytteiden tutkimustulokset

Tarkastus

- harjoitettavien toimintojen tarkastus: onko toiminta luvan tai ilmoituksen mukaista
- tilojen tarkastus: tilojen, laitteiden ja välineiden kunnon ja puhtauden havainnointi
- toimintatapojen tarkastus: henkilökunnan työskentelytavat / mahdolliset riskit
- henkilökuntaa koskevien vaatimusten toteutuminen (mm. osaamistodistukset ja terveydentilan selvitykset)

Tarkastuskertomuksen laatiminen ja keskitettyyn järjestelmään siirtäminen

- mahdolliset tarkastuksessa apuna käytettävät tarkastuslomakkeet

Jokaisesta tarkastuksesta laadittavaan tarkastuskertomukseen merkitään valvonnan tarkoitus, sovellettu lainsäädäntö, käytetyt menetelmät ja valvonnan tulokset sekä tarvittaessa huomautukset tai kehotukset määräaikaan sekä perittävän tarkastusmaksun peruste. Lisäksi kirjataan tarkastusajankohta, tarkastuksen suorittaja ja läsnäolijat. Tarkastuskertomus toimitetaan aina tarkastuskohteeseen. Mikäli tarkastuksessa todetaan huomautettavaa, neuvottelu toimijan kanssa pyritään käymään välittömästi.

Jos huomautukset, kehotukset tai muut suhteellisuusperiaatteen mukaiset toimenpiteet osoittautuvat riittämättömiksi, voi viranomainen tämän jälkeen turvautua asteittain hallinnollisiin pakkokeinoihin saadakseen toimijan noudattamaan voimassa olevia lainsäädännön määräyksiä. Hallinnollisiin pakkokeinoihin sisältyy asianosaisen hallintolain mukainen kuuleminen, ellei kyseessä ole kiireellisiä toimia aiheuttava pakkokeino, jolloin kuuleminen tehdään joko määräysten antamisen yhteydessä ja toimitetaan jälkeenpäin.

Tarkastusaikaan lasketaan valmistautuminen tarkastukseen, varsinainen tarkastusaika sekä tarkastuskertomuksen laatimiseen kulunut aika. Matka-aikaa ei huomioida varsinaisena tarkastukseen kuuluvana aikana, paitsi valtion toimeksiantotehtävissä. Matkoista aiheutuneet kustannukset huomioidaan työtunnin hintaa laskettaessa. Tarkastustiheydet määräytyvät lainsäädännön ja riskinarvioinnin perusteella. Valvontakohteiden tarkastustiheydet on esitetty toimialakohtaisissa osioissa. Viranomaiselle ilmoitetut uudet kohteet tulevat heti ilmoituksen käsittelyn jälkeen suunnitelmallisen valvonnan piiriin, jolloin myös kohteeseen tehtävää ensimmäistä tarkastusta voidaan käsitellä suunnitelmallisena tarkastuksena, josta peritään maksu.

2.5 Näytteenottosuunnitelma

Toimialakohtaisiin valvontasuunnitelmiin on kirjattu näytteenoton periaatteet sekä näytteenottosuunnitelma kohderyhmittäin. Näytteenottosuunnitelmaan kirjattujen näytteiden kustannukset kohdistuvat toiminnanharjoittajille. Myös suunnitelmiin liittyvien näytteenottoprojektien kriteereillä otettujen näytteiden tutkimuskulut kohdistuvat toimijoille.

Lisäksi talousarviossa on varauduttu erityistilanteisiin liittyvään näytteenottoon ja laboratoriotutkimuksiin, esimerkiksi elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittämisessä, joiden näytteenottotarvetta ei ole mahdollista suunnitella etukäteen.

2.6 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Ympäristöterveyspalvelut käyttää veteen, ympäristöön, elintarvikkeisiin ja ympäristöterveyteen liittyvien tutkimusten teettämiseen pääasiassa Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n Kuopion laboratoriota. Laboratoriolla on Ruokaviraston hyväksynnyt asumisterveys-/sisäilma-, elintarvike- (viranomaislaboratorio), eläintauti-/salmonella-, rehu- (omavalvonta), sivutuote- (eläinperäisiä sivutuotteita käsittelevien biokaasu- ja kompostilaitosten omavalvonta), talousvesi-, trikiini-, uima-allasvesi- ja uimavesitutkimuksiin. Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratorio lähettää tarvittaessa näytteet analysoitavaksi muuhun Ruokaviraston hyväksymään laboratorioon, mikäli heillä ei ole tiettyä analyysipalvelua tarjolla. Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy on tehnyt Savon Kuljetus Oy:n kanssa sopimuksen kuljetuspalvelusta. Virka-ajan ulkopuolella tehtävistä tutkimuksista häiriötilanteissa on tehty sopimus Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n kanssa.

Yhteystiedot:
Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy
Yrittäjäntie 24
70150 Kuopio
puh. 050 3004 176, 050 3004 182 (mikrobiologit)

Muita käytettyjä laboratorioita ovat mm:

Ruokaviraston laboratoriot;
Helsingin toimipiste
Postiosoite: PL 200, 00027 RUOKAVIRASTO
Käyntiosoite: Mustialankatu 3, 00790 Helsinki
Puhelin: 029 530 0400 (vaihe)

Enterotoksiinitutkimukset, harvinaiset ruokamyrkytysbakteerit, ruokamyrkytysepidemiat tunnistukset ja tyyppitykset, virustutkimukset

Kuopion toimipiste
Postiosoite: Neulaniementie 4, 70210 KUOPIO
Käyntiosoite: Tutkimuskeskus Neulanen, Neulaniementie 4, 70210 Kuopio
Puhelin: 029 520 4132, 0503162932, 029 530 0400 (vaihe)

Kuopion toimipaikka tarjoaa eläintauteihin liittyviä asiantuntijapalveluja ja laboratoriotutkimuksia. Painopisteinä ovat eläinten bakteeritaudit sekä tuotantoeläinten,

erityisesti märehitijöiden taudit ja kuolinsyytutkimukset, kala- ja raputautitutkimukset sekä mehiläistautitutkimukset. Siitosoriitten CEM-tutkimus sekä mehiläis- ja raputautitutkimukset on keskitetty Kuopion toimipaikkaan, samoin salmonellan tyyppitykseen ja alkutuotannon EHEC-tartuntaan liittyvä vertailulaboratoriotoiminta.

Oulun toimipiste

Postiosoite: Elektroniikkatie 3, 90590 OULU

Käyntiosoite: Elektroniikkatie 5, 90590 Oulu

Puhelin: 029 520 4181, 0405154325, 029 530 0400 (vaihde)

Oulun toimipaikassa tehdään eläintauteihin liittyvää tutkimusta ja asiantuntijapalvelua.

Toimipaikan osaamisen painopistealueina ovat villi- ja vesieläinten taudit sekä

tuotantoeläinten sairauden ja kuolemansyyn määritykset Pohjois-Suomen alueelta.

Parasitologian erityisosaaminen on keskitetty Oulun toimipaikkaan, jossa toimii myös parasitologian kansallinen vertailulaboratorio.

Movet Oy Kuopio (eläindiagnostiikkalaboratorio, esim. salmonellanäytteet)

Bioteknia 1,

Neulaniementie 2,

70210 Kuopio. 0505020770

2.7 Valvontakohdereisteri/ Tietojärjestelmä

Ympäristöterveydenhuollolla on käytössä valtakunnallinen VATI valvontatietojärjestelmä.

Digia Oyj:n edellinen Tarkastajaohjelma toimii tietovarantona. Tietojärjestelmien avulla

valvontakohteiden tietoja ja tarkastustietoja saadaan siirrettyä valtakunnallisiin

tietojärjestelmiin. Ruokavirasto pitää valvonnan ohjausta ja kehittämistä sekä suorittamaansa

valvontaa varten valtakunnallista rekisteriä kaikista elintarvikehuoneistoista,

ensisaapumispaikoista, ensisaapumistoimijoista ja hyväksytyistä laboratorioista.

Elintarvikevalvonnan tarkastustiedot julkaistaan valtakunnallisessa Oiva-järjestelmässä.

Valvontasuunnitelmaa koskevia arvioita tehdään VYHA:n (ympäristöterveydenhuollon

valvontayksikötietojen hallintajärjestelmä) kautta. Valvontaeläinlääkäreiden eläinsuojelu-

yms. valvontakohdetiedot ovat salatuissa tiedostokansioissa. Viranhaltijapäätökset tehdään

lisalmen kaupungin asianhallintajärjestelmässä (Valmu).

2.8 Koulutus ja perehdyttäminen

Terveystenhuoltolain (1326/2010) 5 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että

ympäristöterveydenhuollon henkilöstö osallistuu riittävästi täydennyskoulutukseen.

Täydennyskoulutuksen sisällössä on otettava huomioon henkilöstön peruskoulutuksen

pituus, työn vaativuus, tehtävien sisältö sekä työkokemus. Varsinkin eläinlääkintähuollossa

työuransa alussa olevan kunnaneläinlääkärin koulutustarve on kokeneempaa kollegaa

suurempi. Koulutukseen osallistuminen perustuu henkilön ja työyhteisön osaamistarpeisiin

sekä vuosittain vaihtelevaan koulutustarjontaan, joka ei ole aina tiedossa

valvontasuunnitelmaa ja talousarviota laadittaessa. Henkilöstön osaamistarpeista

keskustellaan mm. joka vuosi pidettävissä kehityskeskusteluissa.

Keskusvirastojen ja aluehallintovirastojen lähialueilla järjestämiin tai koordinoimiin

maksuttomiin koulutuksiin ja työohjauspäiviin osallistutaan säännöllisesti. Etäkoulutukset ovat

lisänneet mahdollisuutta osallistua koulutuksiin. Ympäristöterveydenhuollon yhteisillä

koulutuspäivillä käsitellään koko ympäristöterveydenhuollolle yhteisiä teemoja.

Koulutuksessa olleet henkilöt ovat velvollisia pitämään koulutuspalautteen tulosalueen muille työntekijöille, jolloin koulutuksesta saadaan suurin mahdollinen hyöty. Koulutusmateriaalit jaetaan henkilöstön nähtäväksi yhteiseen sähköiseen koulutuskansioon. Tavoitteena on kahdeksan koulutuspäivää/hlö. Koulutukseen on talousarviossa varattu erillinen määräraha. Koulutussuunnitelma on esitetty taulukossa 4.

Henkilöstön omaehtoista ammattitaidon lisäämiseksi tähtäävää kouluttautumista tuetaan. Omaehtoiseen koulutukseen voidaan myöntää vuodessa enintään 10 työpäivää.

Henkilöstön pätevyys varmistetaan rekrytointivaiheessa. Henkilöstön perehdyttämiseen käytetään yhteisten ja yleisten asioiden osalta INTRO-ohjelmaa, johon laaditaan henkilökohtainen perehdyttämissuunnitelma. Tämän lisäksi työntekijä perehdytetään tehtäväkuvansa mukaiseen substanssiin. Kunnaneläinlääkäreiden vuosilomansijaisuuksia tekeville lähetetään etukäteen kirjallinen perehdytysmateriaali ja lisäksi työuraansa aloittavalle eläinlääketieteen kandidaateille tarjotaan mahdollisuutta palkallisiin perehdyttämisviikkoihin, jolloin substanssiperehdytys tapahtuu sijaistettavien kunnaneläinlääkäreiden toimesta. Eläinlääkintähuollon perehdytysmateriaali on teams-kansiossa, johon myös sijaisilla on pääsy.

Henkilöstön työhyvinvointia seurataan säännöllisillä vuosittaisella työhyvinvointikyselyllä.

Taulukko 4 Henkilöstön koulutussuunnitelma 2025

Koulutuspäivien nimi, paikka	Järjestäjä	Osallistujat
Elintarvikevalvonnan valtakunnalliset koulutuspäivät	Ruokavirasto	2-3, ympäristöterveystarkastajia/yth-päällikkö
Valtakunnalliset ympäristöterveyspäivät	Ympäristö ja Terveys-lehti, THL, STM	1-2, ympäristöterveystarkastajia
Ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliset ja alueelliset koulutuspäivät	YTT ry, Ruokavirasto/MMM/STM/Valvira/AVI	1-3, ympäristöterveystarkastajia/yth-päällikkö
Sisäilmapaja/sisäilmastoklinikka	Aluehallintovirastot	2-3, ympäristöterveystarkastajia
Eläinlääkäripäivät, Helsinki	Suomen eläinlääkäriliitto	n. puolet eläinlääkäreistä vuorovuosina
Tuotanto- ja kunnalliseläinlääkäripäivät	Tuotantoeläinlääkäriyhdistys, kunnaneläinlääkäri-liitto	2-5 praktikkoeläinlääkäriä
Terveystenhuoltokoulutus, Naseva, Sikava	ETT, Ruokavirasto, MMM	praktikot
Muut koulutustilaisuudet		Tarpeen mukaan

2.9 Laadunhallinta

Valvontatyössä tukeudutaan valtakunnallisiin ohjeisiin, esimerkiksi Oiva-arviointiohjeisiin sekä Valviran tarkastuslomakemalleihin ja terveydensuojelun valvontaohjeistoon. Lisäksi on käytössä omia tarkastuslomakkeita esim. terveydensuojelulain mukaisiin valvontakohteisiin.

2.10 Viestintä

Ympäristöterveydenhuollon viestinnän tarkoituksena on auttaa kansalaisia löytämään ne palvelut, joita ympäristöterveydenhuolto tarjoaa.

Iisalmen kaupunginhallitus on hyväksynyt 25.4.2022 Iisalmen kaupungin viestintäohjeen (<https://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=Od91d1d1-fa7e-4014-9f6d-a8989744115f>).

Viestintäohjeen perustana on kaupungin strategian lisäksi Kuntalaki, joka velvoittaa katsomaan viestintää kuntalaisen eli asukkaan, palvelujen käyttäjien, järjestöjen ja muiden sidosryhmien näkökulmasta. Kuntalain mukaisesti kaupungin viestinnän tulee edistää edellä mainittujen kohderyhmien tiedonsaantia sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Iisalmen kaupungin viestintäohjeen tavoitteena on tukea kaupungin toimialojen viestinnästä vastaavia henkilöitä viestimään kuntalain 29 § mukaisesti aktiivisesti, monikanavaisesti, riittävästi, ymmärrettävästi ja oikea-aikaisesti luoden siten edellytyksiä osallistumiselle ja vaikuttamiselle.

2.10.1 Viestinnän vastuut ja organisointi

Iisalmen kaupunginhallitus hyväksyy viestintäohjeen sekä vuosittaiset markkinoinnin ja viestinnän toimenpideohjelmat osana talousarviota. Hyväksytty viestintäohje saatetaan kaupunginvaltuustolle tiedoksi. Kaupunginhallitukselle raportoidaan markkinoinnin ja viestinnän toimenpideohjelmien ja tavoitteiden toteutumisesta kaksi kertaa vuodessa.

Toimialoilta koottu markkinointi- ja viestintätiimin koordinoima Iisalmen kaupungin markkinointi- ja viestintäryhmä käsittelee vuorovaikutteisesti kaupunkimarkkinoinnin ja viestinnän yhteisiä asioita: Toimialojen edustajat tuovat ryhmässä markkinointi- ja viestintätiimin tietoon oman toimialansa ja sidosryhmiensä näkökulmaa ja tarpeita, ja markkinoinnin ja viestinnän asiantuntijatiimi taas vastaa esimerkiksi ajankohtaisten koulutusten, ilmiöiden tai toimenpiteiden saattamisesta ryhmän tietoon ja yhdessä haltuun otettaviksi.

Päivittäisestä viestinnästä ja markkinoinnista vastaa jokainen vastuualue ja työntekijä periaatteen ”se viestii, joka parhaiten tietää” mukaisesti. Vastuualueiden ja yksiköiden verkkoviestijät toimivat omissa yksiköissään käytännön viestintätoimenpiteiden toteuttajina markkinointi- ja viestintätiimin tuella.

2.10.2 Viestinnän kanavat

Iisalmen kaupungin viralliset pääviestintäkanavat ovat kaupungin verkkosivusto iisalmi.fi ja henkilöstöviestinnän intranet. Viestintää toteutetaan aktiivisesti myös kaupungin virallisissa sosiaalisen median kanavissa kaupunki-, palvelu- ja yksikkökohtaisesti.

Terveysvalvonnassa on viikkopalaverit, joissa käsitellään toimialan substanssiasioita. Eläinlääkintähuollossa on neljä kertaa vuodessa kokoukset ja lisäksi toimipaikat pitävät tarvittaessa yksikköpalavereita. Valvontaeläinlääkäreillä ja ympäristöterveydenhuollon päälliköllä on joka toinen viikko palaveri, jossa käydään läpi työtehtäviin liittyviä organisointia, kannanottoja ja priorisointia. Palavereista ja kokouksista laaditaan muistiot, jotka ovat henkilöstön saatavilla yhteisestä verkkoasemasta tai teams-kansioissa.

Ympäristöterveyspalvelut on verkostoitunut Itä-Suomen alueella ympäristöterveydenhuollon toimijoihin. Henkilöstö osallistuu Pohjois-Savon ympäristöterveydenhuollon johdon, Itä-Suomen aluehallintoviraston ja Pohjois-Savon ympäristöterveydenhuollon yksiköiden vesitiimin alueellisiin kokouksiin ja tilannekuvien päivittämiseen. Pohjois-Savon ympäristöterveydenhuollon johdolla on käytössään Signal-viestipalvelussa oma ryhmä, jossa pikaviestejä voi lähettää suojatusti.

Muita viestinnän kanavia ovat

- sähköposti ja sähköiset, säännöllisesti julkaistavat uutiskirjeet
- info- ja keskustelutilaisuudet sekä osallistavat työpajat
- kaupungin julkaisema asukas- ja tiedotuslehti
- mediatiedotteet ja muut mediasuhteet
- lehti-ilmoitukset ja toimitukselliset, maksulliset artikkeli- ja teemasivuyhteistyöt
- kyselyt ja palautekanavat
- sähköiset infonäytöt
- Wilma (kouluissa)
- Peda.net (kouluissa)
- esityslistat, pöytäkirjat, asiakirjat, esitteet ja muut julkaisut
- palvelutiedot myös Suomi.fi:ssä

Iisalmen kaupungin viralliset, yleiset sosiaalisen median sivut

- Facebook: Minun Iisalmeni www.facebook.com/Minuniisalmeni
- Youtube: Iisalmen kaupunki - City of Iisalmi www.youtube.com/Iisalmenkaupunki
- Instagram: cityofiisalmi www.instagram.com/cityofiisalmi
- LinkedIn: Iisalmen kaupunki - City of Iisalmi [www.linkedin.com/https://www.linkedin.com/company/iisalmen-kaupunki-city-of-iisalmi](https://www.linkedin.com/company/iisalmen-kaupunki-city-of-iisalmi)
- Twitter: cityofiisalmi www.twitter.com/cityofiisalmi @cityofiisalmi

Lähimedian sähköpostiosoitteet:

- toimitus@iisalmensanomat.fi
- toimitus@savonsanomat.fi
- toimitus@kiuruvesilehti.fi
- miilu@miilu.fi
- radiosavo@yle.fi
- toimitus@radiosandels.fi
- oikea-asema@oikea.asema.fi
- kaja.us.toimitus@radiokaja.us.fi

2.10.3 Viestintä häiriötilanteissa

Iisalmen kaupunginhallitus on hyväksynyt kriisiviestintäohjeen 11.4.2022.

Häiriötilanteissa tiedon tarve kasvaa nopeasti ja tehostettua viestintää tarvitaan viipymättä. Viestinnän on oltava luotettavaa ja totuudenmukaista. Iisalmen kaupungin kriisiviestintäohjeessa korostetaan avoimuutta, oikea-aikaisuutta, vuorovaikutteisuutta, tasapuolisuutta ja asiakaslähtöisyyttä.

Kriisiviestinnän tavoitteena on tukea häiriötilanteen johtamista, hallintaa ja muuta viranomaistoimintaa minimoiden vahingot ja menetykset. Päävastuu ensisijaisesta tiedottamisesta ja viestinnän sisällöstä kuuluu häiriötilanteessa sille viranomaiselle, jolla on

tilanteen johtovastuu. Vesi- ja elintarvikeperäisissä epidemioissa selvitystyön johtovastuu on ympäristöterveydenhuollon päälliköllä.

Iisalmen kaupunginhallituksen hyväksymässä kriisiviestintäohjeessa on kuvattu sisäisen ja ulkoisen viestinnän vastuut, viestintäkanavat ja -välineet, kriisiviestinnän prosessit, valmennus, koulutus, harjoittelu ja viestinnän kehittäminen.

Ympäristöterveydenhuollon päälliköllä on käytössään Virve-puhelin häiriötilanteiden viestintää varten. Häiriötilanteissa kuntalaisten lisäksi tilanteesta tiedotetaan toimijoille ja tarvittaessa Aluehallintovirastolle.

2.10.4 Terveysvaarasta tiedottaminen

Vakavasta terveysvaarasta tai sen epäilystä tiedottamisesta yleisesti päättää ja vastaa ympäristöterveydenhuollon päällikkö tai hänen määräämänsä henkilö. Tiedottamistarpeesta ja laajuudesta päätetään tapauskohtaisesti. Jos terveysvaaran voidaan epäillä ulottuvan oman toiminta-alueen ulkopuolelle tai kyse on vakavasta vaarasta, tiedottaminen järjestetään yhteistyössä muiden alan viranomaisten kanssa. Paikallinen tiedottaminen tehdään Iisalmen kaupungin viestintäsuunnitelman mukaisesti yhteistyössä kaupungin viestintäyksikön kanssa.

Tiedote laaditaan siten, että se vastaa kuluttajan kannalta keskeisiin asioihin, kuten mitä, missä ja milloin on tapahtunut, aiheutuuko tapahtumasta terveyshaittaa tai -vaaraa, mitä toimenpiteitä on tehty ja miten tilannetta hoidetaan jatkossa. Tiedotteessa voidaan antaa myös ohjeita ja määräyksiä. Tiedotteessa on lisäksi lisätietojen antaja, yhteystiedot ja taustatietolähde.

Tarvittaessa Pelastuslaitosta pyydetään julkaisemaan vaaratiedote.

2.11 Valvonnan maksullisuus

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on pääsääntöisesti maksullista. Kunnan valvontaviranomaisen on perittävä toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä, valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimuksesta. Maksujen periminen suunnitelmallisesta valvonnasta edellyttää kunnassa hyväksyttyä valvontasuunnitelmaa ja maksutaksaa. Valvontaprojekteihin tai -hankkeisiin liittyvät tarkastukset ovat maksullisia. Valvontamaksut määritellään kattamaan suunnitelmallisesta valvonnasta aiheutuneet kustannukset. Suunnitelmallisen valvonnanmaksullisuuden periaatteena on, että valvonnasta perittävät maksut eivät saa ylittää todellisia kustannuksia. Poikkeuksena tästä on tupakkalain mukainen valvontamaksu, joka on veroluonteinen ja voi ylittää valvonnan todelliset kustannukset tupakkalaissa säädetyin edellytyksin.

Säännöllisen valvonnan piirissä elintarvikelain ja terveydensuojelulain mukaisilta kohteilta peritään vuosittaista veroluonteista 150 € suuruista valvonnan perusmaksua. Lisäksi kunnan valvontaviranomaisen on perittävä toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, tietyistä näytteenotoista ja näytteen tutkimuksesta. Tämän suunnitelman mukainen valvonta on toiminnanharjoittajille maksullista lukuun ottamatta eläinsuojeluvalvontaa ja osaa eläintautivalvontaa. Myöskään alkutuotanto ei kuulu vuosittaisen valvontamaksun piiriin eivätkä myöskään tarkastukset uusintatarkastuksia lukuun ottamatta ole maksullisia. Valvontamaksu on arvonnalisäverotonta, koska

laskutusperusteena on viranomaistyö. Lainsäädännön perusteluissa katsotaan valvontamaksuja tarvittavan kattamaan valvonnasta aiheutuneita kustannuksia ja erityisesti parantamaan valvonnan resurssointia.

Valvontamaksujen laskutustiedot kerätään VATI-ohjelman laskutusliittymästä. Laskutuksen hoitaa Iisalmen kaupungin hallintosihteeri DataCycle360 -ohjelmiston kautta. Laskuihin liitetään myös muutoksenhakuohjeet. Valvontamaksut tulevat ympäristöterveyspalvelujen talousarvion tuloihin. Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä arvioidaan myös valvonnasta saatujen tulojen määrä ja niiden kohdentuminen.

Ympäristöterveyspalvelujen talousarvio toteutumisesta seurataan Iisalmen kaupungin talousraporttien kautta säännöllisesti ja siitä raportoidaan Ylä-Savon ympäristölautakunnalle ja Iisalmen kaupunginhallitukselle neljä kertaa vuodessa.

Ympäristöterveyspalvelujen asiakasmaksut hyväksytään vuosittain Ylä-Savon ympäristölautakunnan kokouksessa, vuoden 2025 asiakasmaksut vahvistetaan 12.12.2024. Ympäristöterveyspalvelujen asiakasmaksut ovat nähtävillä ympäristöterveyspalvelujen toimipisteissä Iisalmessa (Riistakatu 5) ja Kiuruvedellä (Harjukatu 2) sekä Iisalmen kaupungin verkkosivuilla.

Ympäristöterveyspalvelut perii taksan mukaiset maksut myös keskusvirastojen pyytämistä tehtävistä. Tämä koskee keskusvirastoista paikallisen valvontayksikön toimeenpantavaksi ohjaamia tarkastuksia, näytteenottoa, tutkimuksia ja selvityksiä, jotka laissa säädetään viraston tehtäviksi tai jotka liittyvät viraston ohjeiden valmisteluun. Valtio korvaa kunnille aiheutuneet kustannukset esimerkiksi sellaisista Ruokaviraston kuntien toimeenpantaviksi ohjaamista elintarvikevalvonnan tarkastuksista, näytteenotoista, tutkimuksista ja selvityksistä, jotka elintarvikelaissa säädetään Ruokaviraston tehtäviksi tai jotka liittyvät säädösten tai Ruokaviraston ohjeiden valmisteluun.

Aluehallintovirasto perii asiakkailta valvontaeläinlääkäreiden tehtävistä eläintauti- ja sivutuotevalvonnan maksuja, kuten eläinterveystodistusmaksu, munantuotannon salmonellavalvonnan maksu ja sivutuotevalvonnan maksut.

Maksujen tulokertymiä seurataan osavuositarkastusten yhteydessä sekä tilinpäätöksessä.

2.12 Viranomaistehtävien delegointi

Ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisena viranomaisena Ylä-Savon ympäristölautakunta, joka voi siirtää päätösvaltaansa alaisilleen viranhaltijoille. Ylä-Savon ympäristölautakunta on tehnyt päätöksen toimivallan siirrosta viranhaltijoille 12.1.2023 § 3.

2.13 Asiakaspalaute ja toiminnan kehittäminen

Iisalmen kaupungin verkkosivuilla [iisalmi.fi/osallistujavaikuta](https://www.iisalmi.fi/osallistujavaikuta) -sivulla voi

- jättää sähköisen kuntalaisaloitteen (<https://kuntalaisaloite.fi/fi>)
- lukea julkaistuja kaupungin toimielinten kokousten esityslistoja ja pöytäkirjoja, viranhaltijapäätöksiä, kuulutuksia ja muita ilmoituksia
- kirjautua palautekanavaan antamaan palvelukohtaista palautetta (<https://kartta.ylasavonseutu.fi/efeedback/>)

- jättää ilmoituksen viranomaisen väärinkäytöksestä (<https://www.iisalmi.fi/Suomeksi/Asiointi-ja-yhteystiedot/Ilmoita-vaarinkaytoksesta>)

Tavoitteena on, että asiakkailta saatua palautetta hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Toimintaa kehitetään myös valvonnassa saatujen havaintojen perusteella ja vertaamalla oman yksikön toiminnan yhteenvedoja muihin vastaaviin yksiköihin.

2.14 Toiminta häiriötilanteissa

Ympäristöterveyden häiriötilanteet ovat yleensä paikallisia, mutta esimerkiksi elintarvikkeiden saastuessa tai epidemiatilanteissa ongelmat saattavat ylittää maiden ja toisinaan jopa maanosien rajat.

Varautumisen tavoitteena on pyrkiä ehkäisemään erilaisten häiriötilanteiden aiheuttamat haitat ja vahingot yhteiskunnassa sekä turvaamaan toiminnot kaikissa olosuhteissa. Varautumisen perusta on jokapäiväisten tilanteiden hallintajärjestelyt, jotka normaaliolojen häiriötilanteissa otetaan tehostetusti ja yhteistoiminnassa käyttöön muiden viranomaisten kanssa. Pyrkimyksenä on, että paikalliset viranhaltijat toimenkuvansa mukaisesti toteuttavat vaaran- ja riskinarvioinnin ja huolehtivat asianmukaisista riskinhallintatoimista.

Ympäristöterveydenhuollolla on häiriötilannesuunnitelma, jota on viime vuosina enenevässä määrin painotettu todennäköisimpiä uhkakuvia, kuten vesi- ja elintarvikeperäisiä häiriötilanteita ja säteilyvaaratilannetta. Suunnitelmaan kuuluu erillisiä osioita koskien vesihuoltoa, ravintoa, tarttuvia eläintauteja, zoonooseja, ilmaa, säteilyä, maaperää, kemikaalionnettomuuksia sekä biologisia ja kemiallisia aseita.

Ympäristöterveydenhuolto toimii tiiviissä yhteistyössä alueen tukkuvesiyhtiön, Ylä-Savon Vesi Oy:n kanssa erityistilanteisiin valmistauduttaessa. Vesiyhtiöllä ja alueen vesihuoltolaitoksilla on omat kriisiviestintäkortit ja erityistilannesuunnitelmat, joissa yhteistyö on otettu huomioon.

2.14.1 Epidemioiden selvittäminen (selvitystyöryhmä)

Valtioneuvoston asetuksen (n:o 1365/2011) mukaan (3 §) kunnan terveydensuojeluviranomaisen on yhdessä tartuntatautien vastustamisesta kunnan alueella vastaavan viranomaisen kanssa sovittava ruokamyrkytysepidemioiden selvitystyön järjestämisestä. Asetuksen 4 §:n mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen tulee nimetä ruokamyrkytysepidemioiden selvittämistä varten työryhmä, jonka kokoonpano on määritelty.

Ylä-Savon ympäristölautakunnan nimeämä (24.1.2024 § 10) selvitystyöryhmä on esitetty taulukossa 5. Laajoissa tai luonteeltaan erityisissä epidemioissa työryhmää täydennetään tarvittaessa siten, että työryhmän käytettävissä on riittävästi asiantuntemusta, esimerkiksi hyvinvointialueen infektiolääkäreitä. Talousvesiepidemioissa ryhmään kuuluu Ylä-Savon veden toimitusjohtaja. Selvitystyöryhmä kokoontuu säännöllisesti vuosittain ja epidemiaepäilytilanteissa koollekutsuttana.

Taulukko 5 Iisalmen ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alueen selvitystyöryhmä

Aili Heikkinen	Ympäristöterveydenhuollon päällikkö, rkm-ryhmän puheenjohtaja
Victoriia Kudrina	tartuntataudeista vastaava lääkäri
Jenni Raisio	hygieniahoitaja
Lassi Huttunen	ympäristöterveystarkastaja (Kiuruvesi)
Mikko Piippo	ympäristöterveystarkastaja (vesiasiat)
Anne Kautiainen	ympäristöterveystarkastaja (elintarvikkeet)
Eija Hartikainen	ympäristöterveystarkastaja (elintarvikkeet)
Anne-Marika Siponen	valvontaeläinlääkäri
Samuli Hujanen	vesilaitoksen johtaja, Iisalmen Vesi
Sari Pyyny	käyttöinsinööri, Ylä-Savon Vesi Oy
Kimmo Karoluoto	tekninen johtaja, Kiuruveden kaupunki (vesilaitos)
Mikko Kajanus	tekninen johtaja, Vieremän kunta (Vieremän Lämpö ja Vesi Oy)
Heikki Korolainen	toimitusjohtaja, Sonkajärven Vesi Oy

2.15 Valvontasuunnitelman hyväksyminen

Valvontasuunnitelman suunnittelukaudelle ja vuosittaiset päivitykset hyväksyy Ylä-Savon ympäristölautakunta. Hyväksytty valvontasuunnitelma toimitetaan Itä-Suomen aluehallintovirastolle hyväksymisvuoden loppuun mennessä VYHA -järjestelmän kautta.

2.16 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Ylä-Savon ympäristölautakunta arvioi tietoonsa saatetun valvontasuunnitelman toteutumisen vuosittain maaliskuun loppuun mennessä. Raportti arvioinnista toimitetaan sähköisesti VYHA-järjestelmään. Arvioinnissa otetaan huomioon seuraavat tekijät:

Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten tehokkuus ja kattavuus

- valtakunnallisten ja omien tavoitteiden toteutuminen
- valvonnan tulokset ja seurattavien mittareiden tulokset
- kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus

Tarkastusten ja näytteiden määrät suhteessa valvontasuunnitelmaan ja -tarpeeseen

- toteutuneiden tarkastusten lukumäärä
- näytteenoton toteuttaminen
- valvontahankkeiden ja -projektien toteuttaminen ja niihin osallistuminen
- trendiseuranta esim. viiden vuoden aikajänteellä

Toiminnan laadullinen arviointi ja valvonnan vaikuttavuus

- ympäristöterveydenhuollon valvonnan tavoitteiden saavuttaminen
 - ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet
 - toimialakohtaiset tavoitteet
 - valvontayksikön omat tavoitteet
- valvonnan vaikuttavuuden arviointi

Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen

- valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain
- valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen

Voimavarat

- voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimuksiin, valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan

- selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty suunnitelmalliseen valvontaan ja kuinka paljon muihin tehtäviin
- valvonnan tehokkuuden toteutuminen

Auditoinnit, AJO-käynnit ja muu saatu palaute

- eri palautteista saadut hyvät käytännöt sekä kehitettävät ja korjattavat asia

Toiminnan kehittämistarpeet

- toiminnan kehittämistarpeiden analysointi
- toiminnan kehittämisen toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella

VATI-sovelluksen raporttiosiesta saadaan tilasto- ja vertailutietoa siitä, millaista toiminta on ollut suhteessa muihin valvontayksiköihin Suomessa. Arviointia hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

3. Elintarvikevalvonta

3.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja suunnittelu

Elintarvikeeturvallisuuden valvonnan tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden tuotannon, jalostuksen, valmistuksen ja muun käsittelyn turvallisuus terveysvaarojen estämiseksi sekä elintarvikkeiden terveydellinen ja muu vaatimusten mukainen laatu. Lisäksi valvonnalla varmistetaan elintarvikkeiden jäljitettävyyden ja elintarvikkeista annettavien tietojen totuudenmukaisuus. Valvonta perustuu EU-säädöksiin ja sitä kansallisesti toimeenpanemaan elintarvikelakiin ja sen nojalla annettuihin asetuksiin.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625 virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista määrää, että elintarvikevalvonnan on oltava suunnitelmallista, sen toimeenpanon dokumentoitujen menettelyiden mukaista, valvonnan tulokset tulee arvioida säännöllisesti ja toimintaa on parannettava aikaisempien tulosten perusteella. Elintarvikelaki 39 §:n mukaan kunnan tulee laatia säännöllistä valvontaa koskeva kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta.

Virallista valvontaa koskevan asetuksen 12 artiklan mukaan toimivaltaisella viranomaisella tulee olla käytössään valvonnan todentamismenettelyt, joilla se voi varmistaa oman toimintansa olevan vaikuttavaa ja johdonmukaista. Jos valvontamenettelyissä havaitaan puutteita, viranomaisen on toteutettava korjaavia toimia ja tarvittaessa päivitettävä käytössään olevia dokumentoituja menettelyjä.

3.2 Valvontakohteet

Valvontakohteet on rekisteröity VATI-ohjelmistoon. Pienteurastamot ja niiden yhteydessä olevat laitokset siirtyivät elintarvikeeturvallisuusviraston ja edelleen Ruokaviraston valvontaan 1.9.2011 alkaen.

Säännöllisen elintarvikevalvonnan piirissä olevien valvontakohteiden lukumäärä (pl. alkutuotanto) toimintaluokittain ja tarkastustiheys on esitetty liitteessä 1. Elintarvikelain mukaisia valvontakohteita noin 300 kpl. Alkutuotannon kohteita on noin 400 kpl.

Tarkastustiheys ja elintarvikevalvontaan käytetty työaika

Valvontakohteissa tavoitteena on riskinarvioinnin mukainen tarkastustiheys. Valvontasuunnitelman mukainen tarkastusmäärä riippuu toiminnan luonteesta ja laajuudesta, omavalvonnan tasosta, rakenteellisista olosuhteista, kohteen siisteydestä, viranomaisohjeiden noudattamisesta ja aikaisemmista näytetuloksista.

Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarve on määritelty Ruokaviraston ohjeen 10503/4 mukaisesti. Ohjeessa annetaan toiminnan luonteeseen ja laajuuteen perustuvat ohjeelliset vuosittaiset tarkastustiheydet riskiluokitustaulukoissa sekä ohjeet valvontahistorian huomioimiseksi valvontatarpeen määrittämisessä.

Suurtalouksissa ravintoloissa, kahviloissa ja pikaruokapaikoissa sekä myymälöissä tarkastusmäärä vaihtelee 0,35 - 3 krt/a. Kioskit, jakelukeittiöt ja osa-aikainen toiminta tarkastetaan joka toinen tai kolmas vuosi. Leipomot tarkastetaan 0,35 - 1 kertaa vuodessa toiminnan laajuudesta ja riskeistä riippuen. Laitoksia valvotaan 2 - 4 kertaa vuodessa. Mikäli riskinarviointia ei ole tehty toiminnan pienimuotoisuuden vuoksi, tarkastus tehdään vähintään joka toinen tai kolmas vuosi. Tarkastuksen kesto vaihtelee 1 - 4 tuntiin toiminnan laajuudesta ja luonteesta riippuen. Tarkastukset aikataulutetaan ottaen huomioon mm. toiminnan kausiluonteisuus ja sesonkiajat.

3.2.1 Valvonnan riskiperusteisuus

Elintarvikevalvonta on riskiperusteista. Riskiperusteisuudesta poiketaan silloin, kun esimerkiksi EU-vaatimukset edellyttävät muuta. Valvontakohteiden riskiluokittelussa käytetään apuna Ruokaviraston uusinta riskiluokitusmallia. Elintarvikevalvontaa suunnataan enemmän sellaisiin kohteisiin, joissa ilmenee elintarviketurvallisuuteen liittyviä riskejä. Vastaavasti valvontaa pyritään keventämään kohteissa, joissa tällaisia riskejä ei ole tai joissa ne ovat vähäisiä tai hallinnassa. Jos elintarvikehuoneistossa on useita eri toimintoja, määräytyy tarkastustiheys riskialttein toiminnan mukaan.

Joidenkin kohteiden kohdalla on käytetty harkintaa, jos riskinarviointi on johtamassa erittäin merkittäviin muutoksiin tarkastustiheyksissä.

Riskiperusteisuuden tarkoituksena on lisätä jouston mahdollisuutta lainsäädäntöä sovellettaessa ja parantaa valvonnan vaikuttavuutta. Riskejä arvioitaessa on otettava huomioon harjoitettavan toiminnan luonne ja laajuus, omavalvonnan toimivuus sekä elintarvikkeeseen liittyvät muut elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat.

Osa rekisteröidystä elintarviketoiminnasta kuuluu O-riskiluokkaan. Tällaiset elintarvikehuoneistot kirjataan ilmoitusvelvollisuuden perusteella valvontakohtejärjestelmään ja niihin tehdään yleensä aloittamisen yhteydessä tarkastus. Ensimmäisellä tarkastuksella tarkastetaan vastaako toiminta ilmoitettua ja annetaan tarvittavaa neuvontaa. Tämän jälkeen tarkastuksia tehdään kohteeseen erillisinä tarkastuksina, jos sellaiseen on jotain erityistä syytä, kuten esimerkiksi asiakasvalitus, ruokamyrkytyspäily tai epäily lainsäädännön vastaisuudesta.

3.2.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely

Hyväksyminen

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Hakemus käsitellään 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pidempää käsittelyä. Laitoksen vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Laitoksen hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös (elintarvikelaki 11 §). Toiminnan laitoksessa saa aloittaa, jos laitos täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset ja laitos on hyväksytty.

Elintarvikehuoneiston hyväksyntää edellyttäviä toimintoja ovat mm.:

- Maito-, liha-, kala- ja muna-alan tuotantolaitokset
- Varastolaitokset, jotka varastoivat ja toimittavat edelleen eläinperäisiä elintarvikkeita hyväksytyyn elintarvikehuoneistoon
- Suurkeittiö, jolla ei ole omaa tarjoilua, toimittaa valmistamiaan eläinperäisiä elintarvikkeita tarjoilupaikkoihin, joiden omavalvonta ei sisälly suurkeittiön omavalvontajärjestelmään

Rekisteröity elintarviketoiminta

Elintarvikealan toimijan on tehtävä ilmoitus elintarviketoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnankeskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytystä tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle. Toiminnan saa aloittaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaisia toimijoita, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot). Ilmoitus on tehtävä myös ammattimaisesta elintarvikkeiden kuljetustoiminnasta. Ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta tai toimijan vaihtumisesta tulee ilmoittaa viivytystä valvontaviranomaiselle. Elintarvikelain nojalla vähäriskiseksi määritellystä toiminnasta ei tarvitse ilmoittaa.

Rekisteröitäviä elintarviketoimintoja ovat mm. seuraavat:

- Elintarvikkeiden tarjoilu
- Elintarvikkeiden myynti (ml. lihan ja lihatuotteiden suoramyyni)
- Ei-eläinperäisten elintarvikkeiden valmistus (kasvis- ja leipomotuotteet)
- Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen
- Elintarvikkeiden kuljetustoiminta
- Vienti ja tuonti
- Liikkuva elintarvikehuoneisto (huom. rekisteröinti elintarvikealan toimijan kotikuntaan)
- Elintarvikkeiden etämyynti (esim. verkkokauppa)
- Elintarvikkeiden kontaktimateriaalien valmistus, maahantuonti ja tukkumyynti.
(Kontaktimateriaalit ovat elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita.)

Alkutuotannon rekisteröinti

Alkutuotantopaikasta ja siellä harjoitettavasta toiminnasta on tehtävä ilmoitus ennen toiminnan aloittamista kunnan valvontaviranomaiselle. Toimijan on ilmoitettava myös annettujen tietojen oleellisista muutoksista, toiminnan keskeyttämisestä yli vuodeksi sekä toiminnan lopettamisesta.

Elintarvikealan toimijan, joka tuottaa ituja, on haettava kunnan valvontaviranomaiselta alkutuotantopaikan hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista. Valvontaviranomainen tekee alkutuotantopaikan hyväksymisestä päätöksen. Hyväksytyn alkutuotantopaikan valvonta on maksullista.

Alkutuotannon rekisteröinnin piiriin kuuluu mm. maidontuotanto, kananmunien ja muiden linnun munien tuotanto, eläinten kasvatusta lihantuotantoa varten, kalastus ja kalanviljely, hunajan tuotanto, kasvin, sienten ja itujen tuotanto. Kaikki alkutuotantoon kuuluva toiminta ei vaadi rekisteröintiä, kuten metsästys ja itsekerätyjen luonnontuotteiden myynti.

Ruokaviraston ohjeessa ”Rekisteröitävää elintarviketoimintaa vai ei?” (836/04.02.00.01/2022) on esitetty tarkempia luokitteluja, mikä toiminta on rekisteröitävää alkutuotantoa, mikä rekisteröitävää tai hyväksyttävää elintarviketoimintaa.

Alkutuottajille on kansallisesti säädetty joustoja mm. raakamaidon, kananmunien, siipikarjan, tarhatun kanin osalta (Maa- ja metsätalousministeriön asetus 318/2021). Maidontuottaja voi alkutuotantopaikalla luovuttaa kuluttajalle ternimaitoa tai raakamaitoa enintään 2 500 kg vuodessa. Maidontuottaja voi myös toimittaa jäädytettyä ternimaitoa paikallisille vähittäisliikkeille enintään 2 500 kg vuodessa.

Tiedottaminen elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa

Elintarvikelain 12 §:n mukaan elintarvikealan toimijan on tiedotettava elintarvikkeen myynnistä ja muusta käsittelystä rekisteröidyssä tai hyväksytyssä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa niiden kuntien valvontaviranomaisille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan.

3.2.3 Elintarvikehuoneistojen tarkastukset ja niiden sisältö

Suunnitelmanmukainen viranomaisvalvonta perustuu pääsääntöisesti omavalvonnan valvontaan kaikilla aloilla, joihin elintarviketurvallisuuden vaatimuksia sovelletaan. Valvontaviranomainen määrittelee valvomiensa elintarvike- ja kontaktimateriaalialan kohteiden valvontatiheyden riskiperusteisesti vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan, jonka pohjalta laaditaan kohdekohtainen tarkastussuunnitelma. Tarkastuksia tehdään pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. On kuitenkin valvonnallisia syitä ja valvontakohteita, joissa tarkastuksista on ilmoitettava etukäteen, jotta vastuuhenkilö on paikalla.

Suunnitelmallinen elintarvikevalvonta on Oiva -valvontaa valtakunnallisella kriteeristöllä ja ohjeistuksella. Vaikeista tulkinnoista neuvotellaan muiden valvojien kanssa, jotta yksikön linja olisi mahdollisimman yhtenevä. Havainnot koostetaan määrämuotoiseen Oiva-raporttiin keskitetyn sähköisen Oiva-järjestelmän kautta.

Tarkastuksesta ja sen sisällöstä kerrotaan myös yleisessä osiossa, kohdassa 2.4.

Laitokseksi hyväksyttävän elintarvikehuoneiston hyväksymistarkastus

Laitoksen vaatimustenmukaisuuden selvittämiseksi edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Tarkastuksella varmistetaan, että tilat ja suunniteltu toiminta laitoksessa täyttävät lainsäädännön sille asettamat vaatimukset. Tarkastuskäynnin jälkeen valvontaviranomainen tekee hyväksymispäätöksen, minkä jälkeen laitos voi aloittaa toiminnan. Tämän jälkeen elintarvikehuoneiston toimintaa valvotaan Oiva-arviointiohjeiden mukaisesti.

Tarkastuskäynnillä arvioidaan suunniteltua tuotteen valmistusta ja onko sen valmistus mahdollista toteuttaa esitetyissä tiloissa, esitetyillä välineillä ja laitteilla elintarvikehygienian kannalta turvallisesti. Tarkastuksessa arvioidaan elintarvikehuoneiston omavalvontajärjestelmän sisältöä ja kattavuutta. Omavalvontaan tulee sisältyä riittävä ohjeistus omavalvonnan toteuttamiseen ja tuotannossa mahdollisesti muodostuvien vaarojen hallitsemiseen. Elintarvikehuoneiston näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma sekä tieto omavalvontatutkimuksiin käytettävästä laboratoriosta tulee olla kuvattuna. Omavalvonnassa elintarvikehuoneisto voi myös noudattaa toimialalle laadittua hyvän käytännön ohjetta.

Hyväksymistarkastuksesta kirjoitetaan toimijalle tarkastuskertomus, josta käy ilmi, mitä on tarkastettu ja täyttääkö elintarvikehuoneisto hyväksymisen edellyttämät vaatimukset. Tarkastuskertomukseen kirjataan yksityiskohtaisesti ne asiat, joiden osalta elintarvikehuoneisto ei täytä lainsäädännön vaatimuksia kuten rakenteiden tai omavalvonnan osalta. Tällöin toimijaa pyydetään korjaamaan puutteet tai täydentämään hakemusta. Hyväksymispäätös tehdään sen jälkeen, kun toimija on saattanut asiat kuntoon. Tietyissä tilanteissa elintarvikehuoneisto voidaan hyväksyä ehdollisesti määräajaksi. Hyväksymistarkastuksen valvontatulosta ei julkisteta Oiva- raporttina.

Viranomaisen tekee elintarvikehuoneiston hyväksymisestä kirjallisen päätöksen. Hyväksymispäätökseen kirjataan, mitä toimintoja elintarvikehuoneistossa saa harjoittaa ja mikä on tuotantomäärä. Päätöksessä kuvataan elintarvikehuoneiston keskeiset toiminnot, tuotantotilojen tarkastuksessa tehdyt havainnot ja tuotantotilojen vaatimustenmukaisuus. Päätökseen kirjataan, että omavalvontajärjestelmä on tarkastettu ja että se on ollut riittävä. Päätökseen tulee kirjata elintarvikehuoneistolle mahdollisesti myönnetty toiminnalliset joustot ja niiden perustelut. Hyväksymispäätöksen jälkeen elintarvikehuoneisto voi aloittaa toiminnan. Toiminnassa oleva hyväksytty elintarvikehuoneisto tarkastetaan säännöllisesti Ruokaviraston tarkastustiheyssuosituksen ja hyväksytyille elintarvikehuoneistoille laadittujen Oiva- arviointiohjeiden mukaisesti.

Rekisteröidyn elintarviketoiminnan ensimmäinen tarkastus

Elintarvikealan tai kontaktimateriaalialan toimijan tulee tehdä rekisteröinti-ilmoitus toiminnastaan viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Rekisteröinnistä annetaan todistus. Ensimmäinen tarkastusajankohta sovitaan ennakkoon. Valvontaa tehdään rekisteröidylle elintarviketoiminnalle laadittujen Oiva- arviointiohjeiden mukaisesti.

Ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen valvontaviranomainen tekee elintarvikehuoneistoon ensimmäisen tarkastuksen 1, 3 tai 6 kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta. Tarkastusajankohdan päättää kohdetta valvova ympäristöterveystarkastaja toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella. Tarkastus voidaan tehdä myös ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista, mikäli ilmoituksen perusteella on epäiltävissä, että elintarviketurvallisuus tai kuluttajansuoja voi vaarantua.

Elintarvikehuoneistossa ensimmäisellä tarkastuskäynnillä huomioitavia asioita:

- toiminnan luonne ja laajuus vastaavat ilmoitettua
- tilat, tilojen koko ja riittävyys, sijoittelu, rakenteelliset ratkaisut ja kunto sekä huoneiston varustelu
- yleinen siisteys ja toiminnan hygieniä
- todetaan, että omavalvontasuunnitelma on riittävä elintarvikehuoneistossa harjoitettavan toiminnan luonteeseen sekä laajuuteen nähden
- Oiva - järjestelmän piirissä olevat kohteet tarkastetaan järjestelmän mukaisesti

Tarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus. Ensimmäisen tarkastuksen jälkeen toimintaa valvotaan suunnitelman mukaisin valvontakäyntein.

Toiminnassa olevan elintarvikehuoneiston tarkastus

Tarkastuksilla arvioidaan toiminnan lainsäädännön mukaisuuden täyttymistä huomioiden

ilmoitetun tai hyväksytyn toiminnon luonne. Edellä mainittujen kohtien lisäksi elintarvikehuoneiston tarkastukseen kuuluu myös

- tuotteiden määräyksenmukaisuuden arviointia (elintarvikeparanteet, pakkausmerkinnät, kontaktimateriaalit ja laboratoriotutkimuksista saatu tieto)
- jäljitettävyyden toteutumisen tarkastus
- neuvontaa ja opastusta omavalvonnan toteutumisesta ja lainsäädännön vaatimuksista

Valvontakohteeseen suoritettavan tarkastuksen eri osa-alueita voidaan tarkistaa useampaan tarkastuskertaan jaettuna, mutta pääsääntöisesti kaikkia osa-alueita tarkastetaan vähintään kerran kolmessa vuodessa. Tarkastuksessa käytetään Oiva -arviointiohjeistusta. Jos elintarvikehuoneisto on perustettu toimijan kotiin, elintarvikevalvontaa tehdään asiakirjatarkastuksina tai tavanomaisena tarkastuksena.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus. Oiva -järjestelmien raportti noudattaa ohjeistusta. Oiva - raportit julkaistaan valtakunnallisesti Oivahymy.fi - sivustolla. Oiva-raportin yleisarvosana määräytyy huonoimman asiakokonaisuuden arvosanan mukaan, sillä elintarviketurvallisuus voi heikentyä tai vaarantua jo yhdestä epäkohdasta. Oiva-raportissa näkyy viimeisimmän tarkastuksen tulos sekä kahden edellisen tarkastuksen tulos, jos aiempia tarkastuksia on tehty.

Oiva-arvioinnin arvosanat ja niiden perusteet

- **Oivallinen**-arvosanan saa elintarvikehuoneisto, jonka toiminta on elintarvikelainsäädännön vaatimusten mukaista.
- **Hyvä**-arvosanan saa elintarvikehuoneisto, jonka toiminnassa havaitut pienet epäkohdat eivät heikennä elintarviketurvallisuutta eivätkä johda kuluttajaa harhaan. Toimijaa ohjeistetaan, miten pienet epäkohdat saadaan oivalliselle tasolle.
- **Korjattavaa**-arvosanan saa elintarvikehuoneisto, jonka toiminnassa todetaan elintarviketurvallisuutta heikentäviä tai kuluttajaa harhaanjohtavia epäkohtia. Epäkohdat edellytetään korjaamaan määräajassa, minkä jälkeen 10 työpäivän kuluessa tehdään seurantatarkastus. Mikäli korjauksia ei ole tehty määräaikaan mennessä, voidaan käynnistää hallinnolliset pakkokeinot.
- **Huono**-arvosanan saa elintarvikehuoneisto, jonka toiminnassa todetaan elintarviketurvallisuutta vaarantavia tai oleellisesti kuluttajaa harhaanjohtavia epäkohtia. Elintarvikealan toimijaa edellytetään korjaamaan epäkohta välittömästi, mikä varmistetaan käynnistämällä elintarvikelain mukaiset hallinnolliset pakkokeinot ja tekemällä seurantatarkastus. Huono-arvio pysyy annetun mukaisena siihen asti, kunnes pakkokeinon käyttämiseen johtanut epäkohta on korjattu. Pakkokeinoprosessi voidaan keskeyttää toimijan ilmoitukseen epäkohdan korjaamisesta, mikä varmistetaan 10 työpäivän kuluessa toimijan ilmoituksesta.

3.3 Pakkokeinojen ja sanktioiden käyttö

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään, jos elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten noudattamiseksi, eivätkä muutkaan toimenpiteet toimijan velvoittamiseksi ole riittäviä. Pakkokeinoja ovat mm. erilaiset määräykset ja kiellot, uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka, haltuunotto, alkutuotantopaikan elintarvikehuoneiston hyväksynnän peruuttaminen sekä rekisteröidyn toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen. Ylä-Savon ympäristölautakunta on siirtänyt hallinnollisia

pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille.

Määräysten antamiseen liittyy asianosaisen hallintolain mukainen kuuleminen, ellei kyseessä ole kiireellisiä toimia vaativa tilanne, eikä kuulemista voida suorittaa. Hallinnollisten pakkokeinojen käytössä noudatetaan Ruokaviraston ohjeistusta.

Elintarvikelain 67 § mukaan toimivaltainen valvontaviranomainen voi määrätä toimijan maksamaan vähintään 300 euron ja enintään 5 000 euron elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun tietyistä elintarvikelain rikkomuksista. Seuraamusmaksu voidaan määrätä esimerkiksi, kun toimija kehotuksesta huolimatta laiminlyö elintarviketoiminnan rekisteröinti-ilmoituksen tai ei noudata elintarvikelain 17 §:ssä säädettyä vakavia vaaroja tai ruokamyrkytyksiä koskevaa ilmoitusvelvollisuutta.

3.4 Näytteenottosuunnitelma

Vuosittain otetaan viranomaisnäytteitä elintarvikehuoneistojen kohdekohtaisten valvontasuunnitelmien mukaisesti, esim. ruuanvalmistuspaikoista salaattinäytteitä ja näytteitä elintarvikemyymälöiden valmistamista jauhelihoista. Mikäli toiminnanharjoittaja ei ole tutkituttanut omavalvontansa puitteissa tuotteidensa laatua, viranomaisnäyte voidaan ottaa ns. omavalvonnan seurantanäytteenä, jolloin tutkimuskulut maksaa toiminnanharjoittaja. Tutkimustulokset lähetetään asiakkaalla sähköpostilla tai kirjeitse ja tarvittaessa tutkimustulos tulkitaan, mikäli analyysitodistuksessa ei ole lausuntoa.

Kaikki ruokamyrkytysepäilyn ja asiakasvalituksen johdosta otetut näytteet ovat viranomaisnäytteitä, jotka eivät ole maksullisia asiakkaille. Ruokamyrkytysepäilyn selvittämisestä tehdään raportti, jossa esitetään johtopäätökset tehdyistä tarkastuksista ja tutkimuksista. Raportti lähetetään sekä asiakkaalle että valvontakohteelle.

Eläinlääkintähuollon resurssipulan vuoksi ympäristöterveystarkastajat ottavat myös osan Ruokaviraston määräämistä alkutuotannon vierasainevalvontatutkimusohjelman mukaisista näytteistä. Tutkimustulokset lähetetään asiakkaalle sähköpostilla tai kirjeitse.

Ympäristöterveyspalvelut osallistuu tarpeidensa mukaisesti valtakunnallisiin projekteihin ja Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n koordinoimiin tutkimusprojekteihin.

Taulukossa 6 on esitetty laitoksia ja elintarvikehuoneistoja koskeva viranomaisnäytteenottosuunnitelma. Pintapuhtausnäytteet voidaan tutkia bakteriologisesti tai pikamenetelmänä käytettävällä luminometrisellä menetelmällä (Hygiena System sure - luminometri).

Taulukko 6 Näytteenottosuunnitelma laitoksiin ja elintarvikehuoneistoihin

Kohde	Tutkittava elintarvike/paikka	Tutkimussisältö	Näytteenotto-tiheys & -määrä
Maitojalosteita valmistavat huoneistot	Maitojaloste	Tuotteen mukainen, esim. koag pos.-stafylokokit, E.coli, listeria, salmonella Bacillus cereus, hiivat, homeet, enterobakteerit, listeria, salmonella	1 krt/v ja tarvittaessa, mikäli tuotteita ei ole tutkittu omavalvontasuunnitelman mukaisesti Näyttemäärä suhteutetaan valmistusmäärään
	Puhtausnäytteet rakenteista, laitteista ja välineistä	ATP-testi/soluperäiset epäpuhtaudet (otetaan, mikäli yritys ei itse ole ottanut omavalvontanäytteitä)	Valvontakäynnin yhteydessä 1-10 näytettä
Suurtaloudet, ravintolat, kahvilat, pikaruokapaikat yms. Vähittäismyyntipaikka (tukku- tai vähittäismyymälä ja niiden yhteydessä oleva elintarvikkeiden valmistuspaikka, kalakaupat ja kalastajien elintarvikehuoneistot)	Vihersalaatti tai raaste kebab, pizzojen täytteet	E.coli Bacillus cereus Staphylococcus aureus Hiivat ja homeet Listeria (sairaalat ja hoitolaitokset)	Joka kolmas vuosi Riskiryhmille valmistavilta näyte vuosittain
	Pehmytjäätelö	Aerobiset bakteerit Enterobakteerit Bacillus cereus	1 krt/v
	Puhtausnäytteet	ATP-testi/soluperäiset epäpuhtaudet (otetaan, mikäli yritys ei itse ole ottanut omavalvontanäytteitä)	Valvontakäynnin yhteydessä 1-10 näytettä/kerta
	Lihavalmisteet	Listeria Riippuu elintarvikkeesta	Tarvittaessa/vähintään joka kolmas vuosi
	Sushin myynti	Listeria Staphylococcus aureus	Tarvittaessa/vähintään joka toinen vuosi
	Myymälässä valmistettu jauheliha	Aerobiset bakteerit E.coli	1 krt/v

Mikäli viranomaisnäytteet osoittautuvat huonoksi, otetaan uusintanäytteitä.

Mikäli omavalvontanäytteitä ei ole otettu hygienialainsäädännön edellyttämää määrää, viranomaiset ottavat omavalvonnan seurantanäytteitä toiminnanharjoittajan kustannuksella.

3.5 Suunnitelman ulkopuolinen valvonta

Elintarvikevalvonnassa toimitaan aktiivisesti ja vuorovaikutuksessa toimijoiden, sidosryhmien ja kuntalaisten kanssa. Eri tahoilta tulleiden yhteydenottojen perusteella tehdään tarvittaessa elintarvikevalvonnan alan tarkastuksia, osallistutaan yhteistyöpalaveriin, annetaan esimerkiksi lausuntoja tai ohjeistusta ja neuvontaa. Yhteydenottojen perusteella tehtävien tarkastusten sisältö määräytyy kulloinkin tapauskohtaisesti. Tarkastukseen johtavat asiat tulevat vireille esimerkiksi kuluttajavalitusten, muiden viranomaisten (mm. Ruokavirasto ja AVI) ja ruokamyrkytyspäilyjen myötä. Äkilliset, ennalta suunnittelemattomat työt pyritään aina priorisoimaan mahdollisuuksien mukaan.

Tarkastuksen syy	Menettely
Valitus tai ruokamyrkytyspäily	Kuluttajavalitusten johdosta valvontakohteisiin voidaan tehdä suunnitelman ulkopuolisia tarkastuskäyntejä. Tarkastuksen suorittaminen riippuu valituksen laadusta. Tarkastus on toimijalle maksuton. Ruokamyrkytyspäilyssä toimitaan vakioidun menettelyn mukaisesti. Epäily johtaa käytännössä tarkastukseen tai yhteydenottoon sekä tarvittaessa näytteenottoon. Toimenpiteet ovat toimijalle maksuttomia.
Säännösten vastainen toiminta tai epäily siitä, lisätietojen hankkiminen	Elintarvikemääräysten noudattamatta jättämisestä koituu seuraamuksia. Jos elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten täyttämiseksi, eivätkä muut valvontatoimenpiteet toimijan velvoittamiseksi ole riittäviä, käytetään elintarvikevalvonnassa hallinnollisia pakkokeinoja (esimerkiksi kieltoja tai keskeyttämisuhkaa). Niiden noudattamista valvotaan tarkastuksin. Valvontaviranomaisen tekemät tarkastukset ovat tällöin toimijalle maksullisia. Suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia voidaan tehdä myös viranomaisen aloitteesta, jos on syytä epäillä elintarvikemääräysten vastaista toimintaa harjoitettavan tai saatujen tietojen perusteella tarkempi riskinarvio on tarpeen ja tätä varten tarvitaan lisätietoa ja -havaintoja.
Tarkastus viranomaistodistuksia tai lausuntoja varten	Elintarvikevalvonnan todistuksia ja niihin verrattavia asiakirjoja, kuten elintarvikkeiden vientitodistus tai lausunto elintarvikkeen käytettävyydestä, laaditaan tilauksesta. Tällöin suoritetaan aina vähintään asiakirjojen tarkastus. Tarkastukset ja lausunnot ovat toimijalle maksullisia.
Toimijan pyyntö	Tiloja voidaan tarkastaa toimijan pyynnöstä tarkastajan harkinnan mukaan, kun toiminta on vasta suunnitteilla ja toimija haluaa selvittää soveltuvatko tilat elintarvikehuoneistotoimintaan. Tarkastukset ovat toimijalle maksuttomia.

3.6 Valvonnan painopisteet ja projektit vuodelle 2025

Valtakunnallisia elintarviketurvallisuuden kehitysteemoja vuosille 2025 – 2028 ovat valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, vastuullisuus ja kestävyys, sekä teknologia ja tieto. Taulukossa 7 on esitetty näiden kehitysteemojen painopisteitä vuodelle 2025.

Taulukko 7 Valtakunnalliset elintarvikevalvonnan painopisteet ja toimenpiteet vuodelle 2025.

Painopisteet 2025	Painopisteen kuvaus
	Elintarviketurvallisuuden prosessi tai tehtäväalue ja toimenpiteet 2025
Valmius, varautuminen ja huoltovarmuus	Häiriötilannesuunnitelman päivittäminen.
Vastuullisuus ja kestävyys	Vaikuttava ja riskiperusteinen valvonta Petoksellisen toiminnan torjunta
Teknologia ja tieto	VATI-järjestelmän kohdekohtaisten tietojen ajan tasalle saattaminen

4. Terveystensuojelu

4.1 Johdanto

Terveystensuojelulain tarkoituksena on ylläpitää ja edistää väestön ja yksilön terveyttä. Lain tavoitteena on myös ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa.

Ympäristöterveyspalveluissa noudatetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran valtakunnallista terveystensuojelun valvontaohjelmaa vuosille 2025-2028 ja sen vuosittaisia päivityksiä. Tulevan ohjelmakauden aikana terveystensuojelulakiin tullaan tekemään kokonaisuudistus, joka voi lain voimaantultua vaikuttaa valvontaohjelman sisältöön.

4.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely

Terveystensuojelulain valvontakohteet vaativat joko viranomaisen hyväksynnän- tai ovat ilmoituksenvaraisia. Terveystensuojeluviranomainen tekee hakemuksesta päätöksen tai ilmoituksesta todistuksen, jolloin toiminta pääosin tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Terveystensuojelulain mukainen **ilmoitus** on ennen toiminnan aloittamisesta tehtävä seuraavista toiminnoista:

1) majoitustoimintaan tarkoitettu tila

- Hotelli, hostelli (retkeilymaja, retkeilyhotelli, kesähotelli ja muut vastaavat), huoneistohotelli, motelli ja matkustajakoti
- Lomakeskuksen ja leirintäalueen majoitushuoneisto
- Majoituskasarmi
- Majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila (aamiaismajoitus siihen tarkoitetuissa tiloissa sekä asuntola, yömaja, vastaanottokeskus sekä muut vastaavat)

2) yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maauimala ja uimaranta

- Urheiluhalli tai jäähalli
- Yleisölle avoin kuntosali tai liikuntatila, jossa on enemmän kuin yksi liikuntatila
- Yleisölle avoin liikuntatila, jossa on korkeintaan yksi liikuntasali
- Yleisölle avoin sauna (pääasiallinen käyttötarkoitus)
- Kylpylä, uimahalli, maauimala sekä uimaveden laadun hallinnasta ja direktiivin 76/160/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/7/EY mukainen yleisölle avoin uimaranta
- Muu yleisölle avoin uimaranta

3) päiväkotia ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämispaikka sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, korkeakoulutusta, taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos tai sen opetuksen järjestämispaikka

- Päiväkotia
- Ryhmäperhepäiväkotia siihen varatussa tilassa
- Lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvä toiminnan järjestämispaikka

- Esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukio-opetusta ja korkeakoulutusta järjestävä oppilaitos
- Taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos
- Opetuksen järjestämispaikka

4) jatkuvaa hoitoa antava sosiaalihuollon toimintayksikkö

- Tehostetun palveluasumisen yksikkö tai laitoshoidon antava sosiaalihuollon yksikkö
- Lastensuojelulaitos
- Ensi- ja turvakoti

5) solariumpalvelu, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola

- Solariumpalvelu
- Ihoa rikkova toiminta
- Erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola

6) sellainen muu kuin 1–5 kohdassa tarkoitettu huoneisto ja laitos sekä sellaiset toiminnot, joista voi aiheutua niiden käyttäjämäärä tai luonne huomioon ottaen terveyshaittaa

Talousvettä toimittava laitos

- 18 a §:n mukainen talousvettä toimittava laitos, jonka toimittaman veden määrä on vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin
- 18 a §:n mukainen talousvettä toimittava laitos, jonka toimittaman veden määrä on vähemmän kuin 10 kuutiometriä vuorokaudessa ja alle 50 henkilön tarpeisiin

Muu talousveden otto ja käyttö

- 18 a §:n mukainen talousveden otto omilla laitteilla käytettäväksi osana julkista tai kaupallista toimintaa
- 18 a §:n mukainen yhteisessä käytössä oleva vedenottamo tai vesisäiliö, kun vettä otetaan vedenkäyttäjien omilla laitteilla vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa

7) terveydenhuollon toimintayksikkö*

- Sairaala
- Terveyskeskus, jossa on vuodeosasto

**Ilmoitus on tehtävä terveydensuojelulain 19 b §:ssä tarkoitettujen ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinnan valvontaa varten.*

Terveydensuojelulain mukaista **hyväksymistä** on haettava talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin laitos on hyväksytty. Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä olennaisesti laajennetaan tai muutetaan taikka veden laadussa tai jakelussa tapahtuu toimitettavan talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty.

4.3 Riskinarviointi ja tarkastustiheydet

Valvonnan tulee olla riskiperusteista ja terveyshaittoja ennalta ehkäisevää. Kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella valvontakohteen suunnitelman mukaista tarkastustiheyttä

voidaan tarvittaessa lisätä tai vähentää. Riskinarviointi perustuu toiminnasta ja tiloista mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin sekä toiminnan valvontahistoriaan sekä omavalvonnan toimivuuteen. Riskinarviointi on jatkuva prosessi eli säännöllisen valvonnan tarkastuksilla arvioidaan kohdekohtainen riski uudelleen, ellei sitä ole jostain syystä ollut tarvetta tehdä aikaisemmin. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Terveystensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella on määritetty valvontaohjelman alustava tarkastustiheys. Tämä tarkastustiheys on lähtökohtana valvontasuunnitelmaa laadittaessa, mikäli kohteelle ei vielä ole tehty kohdekohtaista riskinarviointia.

- Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski).
- Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski)
- Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Riskinarviointi perustuu vuonna 2025 entistä enemmän toiminnan aiheuttamiin terveysuhkiin tai valvottavan tilan olosuhteisiin, joista voi aiheutua terveyshaittaa. Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat:

- altistuvien ihmisten määrä ja käyttäjäryhmät (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)
- altistavan tekijän vaarallisuus (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- altistuksen kesto ja / tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu)
- erityiskohde, johon ei ole olemassa valvonnan ohjetta tai käytäntöä
- aikaisemmat valvonnan tulokset, korjaavien toimenpiteiden toteutus
- onko toiminta ilmoitus- tai hyväksymispäätöksen mukaista
- tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin
- muut mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

Tarkastustiheyteen vaikuttavat myös huoneiston tai tilan olosuhteet, rakenteet ja kalusto (varustelutaso, rakenteiden kunto ym.), toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toimintatavat (hygieniatuntemus, omavalvonta). Lisäksi talousvesilaitosten riskiluokan arvioinnissa huomioidaan toiminnan laajuus sekä riskienhallintasuunnitelmissa esille tulleet seikat. Tarkastustiheys määritetään kullekin toiminnalle erikseen. Ohjeellisista tarkastustiheyksistä voidaan poiketa laskemalla tai nostamalla tarkastustiheyttä.

Majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila katsotaan pienimuotoiseksi majoitustoiminnaksi, pois lukien vastaanottokeskukset. Näiden toimintojen valvonta toteutetaan muutoin kuin suunnitelmallisilla tarkastuksilla eikä niihin siten sovelleta 0,2 tarkastustiheyttä. Pienimuotoisen majoituksen toimijoita ohjataan omavalvontaan ja terveyshaittojen ehkäisyyn annetaan ohjausta ja neuvontaa toiminnan ilmoittamisen yhteydessä. Riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan valittuja kohteita myös tarkastaa.

Terveystensuojeluvallontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheydet 2025 on esitetty liitteessä 2.

4.4 Tarkastuksen sisältö

Tarkastuksen tavoitteena on selvittää terveysvaaran tai -haitan esiintyminen, eli aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä. Tarkastuksessa annetaan haitan selvittämiseksi, estämiseksi ja/tai tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset ja määräykset.

Tarkastukseen liittyy aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.

Ennen tarkastusta käydään läpi muun muassa:

- valvontakohdetyypin liittyvät ohjeistukset
- valvontakohdetta koskevat asiapaperit ja mahdolliset lupaehdot
- valvontakohteesta pyydetty esitietolomake
- mahdolliset valvontakohteelle annetut huomautukset tai määräykset
- valvontakohteesta otettujen viranomaisnäytteiden tutkimustulokset
- mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen kirjatut valitukset tms.

Valvontakohteessa tarkastetaan muun muassa:

- onko toiminta myönnetyn luvan mukaista
- tilojen, laitteiden sekä välineiden kunto, puhtaus ja toimivuus
- aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä tai olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä
- henkilökunnan työskentelytavat ja mahdollisten riskien hallinta
- henkilökuntaa koskevien vaatimusten toteutuminen, mm. osaamistodistukset

Valvontakohteen tarkastuksessa voidaan kohteen eri osa-alueiden tarkastukset tehdä tarvittaessa useammalla tarkastuskerralla. Pääsääntöisesti kaikki toimintaan kuuluvat osa-alueet tarkastetaan valvontasuunnitelmaan kuuluvan tarkastuksen yhteydessä, varsinkin silloin, jos kohteessa käydään harvemmin kuin kerran vuodessa.

4.5 Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolinen työ

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava myös muut terveydensuojelulain mukaiset tehtävät. Muihin tehtäviin kuuluvat valvontakohteen lupahakemukseen tai hakemuksen käsittelyyn liittyvät ennakkotarkastukset, käyttöönottotarkastukset tai toimijan vaihtumiseen liittyvät tarkastukset sekä ilmoitusten ja hakemusten käsittely. Muihin tehtäviin kuuluvat myös terveyshaittojen selvittäminen asunnoissa, kouluissa, päiväkodeissa ja muissa samankaltaisissa kohteissa. Talousvesi- tai uimavesiepidemioiden selvittämiset eivät myöskään kuulu suunnitelmalliseen valvontaan. Asiakasvalitusten ja muiden viranomaisten valvontapyyntöjen vuoksi voidaan tehdä tarkastuksia ja selvityksiä, jotka eivät kuulu suunnitelmalliseen valvontaan. Nämä suunnittelelmattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily.

Suunnitelman ulkopuolisia tehtäviä ovat myös lausuntojen antaminen, sidosryhmäyhteistyö (mm. sisäilmatyöryhmät ja tuulivoimahankkeiden seurantaryhmät) sekä muiden viranomaisten kanssa tehtävät valvonta- ja ohjauskäynnit.

Säteilylain (SäL 859/2018) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen

valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Em. asioita valvotaan muun lain perusteella tehtävän suunnitelmallisen valvonnan ohessa, mikäli asia ei tule erillisenä valvonta-asiana esille.

4.6 Pakkokeinojen käyttö

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus antaa yksittäisiä kieltoja tai määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Terveydensuojelulain nojalla annettua kieltä tai määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai että toiminta keskeytetään tai kielletään. Kiireellisessä tapauksessa valvontaa suorittava kunnan viranhaltija saa antaa terveydensuojelulain mukaisen kiellon tai määräyksen. Kielto tai määräys on viipymättä saatettava kunnan terveydensuojeluviranomaisen ratkaistavaksi.

4.7 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

4.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto

Terveydensuojelulain valvontasuunnitelmaan liittyviä näytteitä otetaan suunnitelmavuoden aikana näytteenottosuunnitelman mukaisesti (taulukko 8). Näytteenottokohteina ovat pääosin talous- ja uimarantavedet. Vaikka suunnitelmallinen näytteenotto ei ole lainsäädännöllisesti kuin pieneltä osin valvontaviranomaisen tehtävää, on alueella sovittu joidenkin talousvettä toimittavien laitosten kanssa, että terveysvalvonta toimii näytteenottajana.

Talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista säädetään isojen vesilaitosten osalta Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asetuksessa 1352/2015 ja pienten vesilaitosten laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista STMa 401/2001. Vesilaitos päivittää valvontaohjelmansa vähintään viiden vuoden välein, tarvittaessa useamminkin yhteistyössä valvontaviranomaisen kanssa. Mikäli valvontatutkimusohjelman mukaisesti otetussa talousvesinäytteessä ilmenee laatuvaatimusten tai -tavoitteiden ylitys, on siitä ilmoitettava terveydensuojeluviranomaiselle.

Uima-allasveden laatuvaatimuksista ja näytteenotosta on säädetty STMa 315/2002. Uimarantavesien laatuvaatimuksista ja näytteenotosta säädetään EU-rantojen osalta STMa 177/2008 ja pienten yleisten uimarantojen ja muiden uimarantojen osalta STMa 354/2008. Mikäli allas- tai uimarantaveden laatu ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, uimavedestä otetaan uusintanäyte.

Taulukko 8 Terveydensuojeluvalvonnan näytteenotto vuonna 2025

Valvontasuunnitelman mukainen näytteenotto	Näytemäärä
Talousveden valvontatutkimusohjelman mukaisia näytteitä	n. 20 kpl
Uima-allasvesinäytteet	n. 75 kpl
Uimarantavesinäytteitä (myös talviuintipaikat)	n. 40 kpl

Vesinäytteet tutkitaan pääsääntöisesti Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:ssä, mikä on Ruokaviraston hyväksymä laboratorio ja sillä on akkreditoidut tutkimusmenetelmät. Muina tutkimuslaboratoriona käytetään tarvittaessa THL:n Asiantuntijamikrobiologia-yksikköä, Ruokaviraston virologian ja mikrobiologian yksikköä sekä Helsingin yliopiston eläinlääketieteellisen tiedekunnan elintarvike- ja ympäristöosastoa.

4.8.2 Muu näytteenotto

Sisäilman terveyshaitan selvittämiseen kuuluvat tutkimukset tai näytteenotot ohjataan ostamaan kyseiseen toimintaan pätevöityneeltä rakennusterveysasiantuntijalta. Ulkopuolisella asiantuntijalla tulee olla terveydensuojelulain (763/1994 myöhemmin tehtyine muutoksineen) 49 §:n mukaisesti tarvittava asiantuntemus ja pätevyys. Mahdolliset tutkittavat näytteet tulee tutkituttaa terveydensuojelulain (763/1994) 49 a §:n mukaisesti Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa.

4.8 Terveydensuojelulain mukaisen valvonnan painopisteet

Terveydensuojelun painopisteiden avulla kohdennetaan resursseja suunnitelmallisesti ja riskiperusteisesti sekä huomioidaan lainsäädäntömuutokset. Terveydensuojelun painopisteinä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa vuosille 2025-2028 ovat:

- talousvesivalvonnan uudet sisällöt
- osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa
- valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Taulukossa 9 on esitetty valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman tavoitteet vuosille 2025-2028

Taulukko 9 Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman painopisteet 2025-2028.

Terveydensuojelun painopisteet	
Talousvesivalvonnan uudet sisällöt	• Alueellinen yhteistyö Itä-Suomen ja ELY:n kanssa • Riskienhallintasuunnitelmat • Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta
Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa	• Resurssien lisääminen suunnitelmalliseen valvontaan • Sisäilma-asioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakkoinnin edistäminen
Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa	• Häiriötilannesuunnitelman päivittäminen • Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa • Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen

5. Tupakka- ja nikotiinivalmisteiden valvonta

5.1 Tupakkalain valvonnan tavoitteet

Tupakkalain tavoitteena on tupakoinnin loppuminen vuoteen 2030 mennessä. Kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi. Erityisesti alle 18 -vuotiaiden altistumista tupakansavulle pyritään vähentämään.

Uusi tupakkalaki (549/2016) on ollut voimassa 15.8.2016 lähtien. Ylä-Savon ympäristölautakunta on siirtänyt tupakkalain mukaista päätösvaltaa viranhaltijoille 12.1.2023 § 3.

Valvira ohjaa aluehallintovirastoja ja kuntia niille tupakkalain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Aluehallintovirasto ohjaa kuntia tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten toimeenpanossa aluehallintoviraston alueella. Tässä valvontasuunnitelman päivityksessä on huomioitu Valviran valvontaohjelman periaatteet.

Tupakkalakiin on tulossa muutoksia todennäköisesti jo loppuvuodesta 2024, kun hallituksen esitys tupakkalain muuttamiseksi (HE 38/2024 vp) tulee voimaan ja savuttomat nikotiinituotteet otetaan tupakkalain soveltamisalan piiriin. Näin toteutetaan Petteri Orpon hallitusohjelman (Vahva ja välittävä Suomi, 20.6.2023) kirjausta, jonka mukaan niin sanotut nikotiinipussit otetaan tupakkalain soveltamisalan piiriin ja niiden myynti sallitaan noudattaen niille asetettuja sääntöjä, joilla pyritään ehkäisemään nuorisokäyttöä, harmaatuontia ja laitonta kauppaa sekä torjumaan järjestäytyntä rikollisuutta. Tulevalla tupakkalain muutoksella pyritään myös suojelemaan lapsia ja nuoria kieltämällä savuttomien nikotiinituotteiden käyttö päiväkotien, esi- ja perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa sekä leikkikentillä. Lisäksi kaikkien tupakan vastikkeiden hallussapito ja maahantuonti tultaneen kieltämään alle 18-vuotiailta. On mahdollista, että myös EU-tason lainsäädännössä tapahtuu muutoksia valvontaohjelmakauden aikana. Komission syväntorjuntaohjelman (päättyy vuonna 2025) mukaan koko EU:n tupakkalainsäädäntökehys päivitetään.

5.2 Tupakkalain valvonnan sisältö

5.2.1 Lupamenettely

Tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Liikennevälineessä tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin luvan kuitenkin myöntää luvanhakijan kotikunta.

Poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden, sähkösavukelaitteiden, tupakan vastikkeiden (esim. nikotiinittomat sähkösavukenesteet, yrttinuuska) ja tupakointivälineiden myynti on ollut vapaasti harjoitettavaa elinkeinotoimintaa, joka ei ole edellyttänyt erillistä lupaa tai ilmoitusta. Tähän on tulossa muutos tupakkalain muutoksen myötä, jolloin savuttomat nikotiinituotteet otetaan tupakkalain soveltamisalan piiriin.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa myönnetään kirjallisesta hakemuksesta, jos hakija on

esittänyt hyväksyttävät laissa mainitut asiapaperit ja selvitykset. Myyntiluvasta peritään hyväksytyn taksan mukainen maksu. Lisäksi peritään vuosittain ympäristölautakunnan hyväksymän asiakasmaksujen mukaisesti, myyntipistekohtainen valvontamaksu siltä, jolla on 44 §:ssä tarkoitettu tai vanhan tupakkalain nojalla myönnetty vähittäismyyntilupa, sekä siltä, joka on tehnyt tämän lain 50 §:ssä tarkoitetun tukkumyynti-ilmoituksen.

5.2.2 Tupakointikiellon määrääminen asuntoyhteisöön

Asuntoyhteisö voi hakea ympäristöterveyspalveluilta tupakointikiellon määräämistä asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Hakemuksessa tarkoitettujen tilojen haltijoita on kuultava ennen hakemuksen tekemistä.

Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos tiloista voi niiden rakenteiden tai muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin. Tupakointikielto saadaan määrätä asuinhuoneiston asuintilaan vain, jos savun kulkeutuminen ei ole mahdollista rakenteiden korjaamisella tai muuttamisella kohtuudella ehkäistä ja asuintilan haltijalle on ennen kiellon määräämistä varattu mahdollisuus ehkäistä savun kulkeutuminen omilla toimenpiteillään.

Kunnan on peruutettava määräämänsä tupakointikielto asuntoyhteisön hakemuksesta, jos kiellolle ei muuttuneiden olosuhteiden vuoksi ole enää perusteita. Kielto voidaan peruuttaa myös tilan haltijan hakemuksesta, jos asuntoyhteisö ei olennaisesti muuttuneista olosuhteista huolimatta hae kiellon peruuttamista.

5.2.3 Tupakkalain mukaiset tarkastukset

Tupakkalain 8 §:n mukaan kunnallinen valvontaviranomainen huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi.

Kunta valvoo alueellaan:

- 1) tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- 2) tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- 3) tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Lisäksi kunta vastaa valvontaviranomaiselta haettujen kieltojen määräämisestä ja valvonnasta.

Lakimuutokset ovat lisänneet valvonnan tarvetta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden sekä niiden myynnin osalta. Viimeisin EU:n tupakkatuotedirektiivistä johtuva muutos on jäljitettävyyss- ja turvaominaisuusmerkintöjen käytön laajeneminen kaikkiin tupakka-tuotteisiin 20.5.2024 alkaen. Kunnan valvontaa tekevä tarkastaja voi jäljittää tupakka-askin alkuperän ja markkinareitin pakkausmerkintöjen perusteella. Valvonnassa on opeteltava ja uudistettava koko ajan omia toimintatapoja, jotta pysytään ajan tasalla käytettävissä olevista keinoista (mm. jäljitettävyyss) ja valvottavista tuotteista.

Tupakkalain toteutumista voidaan valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa. Esimerkiksi elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin

kohdistuvan elintarvikelain valvonnan yhteydessä on luontevaa yhdistää myös tupakkalain mukaisten tuotteiden sekä lääkelain perusteella nikotiinikorvausvalmisteiden valvontaa. Valvontaohjelman suunnitelmallisen valvonnan piiristä poistettuihin kohdetyyppeihin (esim. päiväkoteihin, kouluihin ja virastoihin) voidaan kohdistaa suunnitelmallista valvontaa silloin, kun valvontakohdetyypin on valvontaohjelman painopistealueena. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä poistuneiden kohdetyyppeiden osalta tupakkalain toteutumista valvotaan muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä.

Tupakkalain mukaista valvontaa tekee ympäristöterveyspalveluissa ympäristöterveystarkastajat. Valvonta on sisällytetty heidän tehtäviinsä muiden tehtävien rinnalla. Tupakkavalvontaan läheisesti liittyvä nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta tehdään samalla.

5.2.4 Kiellot ja vähittäismyyntiluvan peruuttaminen

Kiellot

Jos kunta valvontatehtävässään havaitsee alueellaan tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaista toimintaa, kunta voi kieltää tällaisen toiminnan.

Vähittäismyyntiluvan peruuttaminen

Kunta voi peruuttaa 44 §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan vähintään viikon ja enintään kuuden kuukauden määräajaksi, jos vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta varoituksesta taikka rikosoikeudellisesta seuraamuksesta huolimatta:

1. myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, sähkösavukkeita, täyttösäiliöitä, nikotiininesteitä, höyrystettäväksi tarkoitettuja nikotiinittomia nesteitä tai poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita, joiden vähittäismyyntipakkaukset ovat 5 luvun säännösten vastaisia;
2. jättää ilmoittamatta 49 §:ssä tarkoitettuja olennaisia tietoja;
3. 51 §:n vastaisesti myy tai muutoin luovuttaa savuttomia tupakkatuotteita;
4. 53 §:n vastaisesti myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä alle 18-vuotiaalle taikka 56 §:n vastaisesti sallii alle 18-vuotiaan myydä tai muutoin luovuttaa mainittuja tuotteita;
5. 57 §:n vastaisesti myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä automaattisesta myyntilaitteesta;
6. 58 §:n vastaisesti myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä kuluttajalle etäviestintä käyttäen;
7. 68 §:n vastaisesti markkinoi tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, tupakkajäljitelmiä, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä;
8. 71 §:n vastaisesti pitää tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä taikka niiden tavaramerkkejä esillä myyntipaikassa.

Kunta voi peruuttaa vähittäismyyntiluvan pysyvästi, jos vähittäismyyntiluvan haltija luvan määräaikaista peruuttamisesta huolimatta jatkaa tai uudistaa 1 momentissa tarkoitettua lainvastaista toimintaa eikä tekoa ole pidettävä vähäisenä.

5.3 Valvontakohteet

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi tupakointitilalliset ravintolat, tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja tupakointivälineiden myyntipaikat ja tupakkatuotteiden tukkumyyntipaikat. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Tällaisia kohdetyyppejä ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkodit ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat.

Ympäristöterveyspalvelujen toiminta-alueella voimassa olevia tupakanmyyntilupia on n. 50 kpl.

5.4 Riskinarviointi ja valvonnan kohdentaminen

Tupakkalaissa tarkoitettujen tietojen keräämiseen käytetään ympäristöterveydenhuollossa vähittäismyyntilupien ja tukkumyynti-ilmoitusten rekisteri Turrea ja keskitettyä toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmää, Vatia. Tiedot kirjataan järjestelmiin ajantasaisesti, jotta tietoa voidaan käyttää valvontayksikön toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Riskinarviointi pohjautuu Vatiin kirjattuun tietoon ja valvontahistoriaan.

Ohjelmakauden aikana tarkastuksia voidaan lisäksi kohdentaa riskinarvioinnin perusteella.

Riskiä lisääviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi:

- valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset taikka muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin
- omavalvonnan puutteellisuus
- myyntitilan läheisyys suhteessa oppilaitoksiin tai muihin alle 18-vuotiaiden suosimiin paikkoihin
- tietty ajankohta (koulun alkaminen syksyllä)
- tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)

Valvontaa toteutetaan tarkastuksien lisäksi ohjauksella ja neuvonnalla sekä yhteistyöllä. Toimialojen välistä yhteistyötä tehdään erityisesti hyvinvoinnin edistämisen työryhmän kautta. Tupakkalaissa säädettyjen tupakointikieltojen toteutumista valvotaan pääosin terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä, myyntilupavalvontaa tehdään pääosin muun valvonnan yhteydessä. Tarkastuksessa tarkastetaan vaatimustenmukaisuuden täytyminen ja kaikista tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomukset.

Ennalta tiedossa olevan säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi huomioidaan muun kunnan tehtävänä oleva tupakkalain valvonta ja sen vaativa työaika. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista sekä yleinen toimiminen tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana.

Tällaiset suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niissä on taustalla epäily tupakkalain säännösten

rikkomisesta. Vähittäismyyntilupien tai tupakointikieltihakemusten määrää on vaikea ennakoida.

Asuntoyhteisöjen hakemat tupakointikieltojen käsittely ja myöhemmin valvonta valitusten perusteella vie myös työaikaa. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos tiloista voi niiden rakenteiden tai muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvaan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin. Tulevien hakemusten määrää on vaikea ennakoida. Tupakointikieltojen myötä myös parveketupakointikieltojen valvontatarve kasvaa. Viranomainen tekee tarkastuksia kieltojen rikkomista koskevien ilmoitusten perusteella. Parveketupakointikieltojen rikkomisen todentaminen on viranomaiselle haasteellista ja vie paljon työaikaa.

Tupakkalain valvontakohteiden lukumäärä ja suunnitellut on esitetty liitteessä 3.

5.5 Valvonnan painopisteet ja projektit

Valtakunnallisia tupakkalain valvontaohjelman tavoitteita vuosille 2025 – 2028 ovat savuttomat nikotiinituotteet, laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyden, etämyynti ja markkinointi sekä ehkäisevä päihdetyö.

Savuttomat nikotiinituotteet

Eduskunnassa on käsittelyssä esitys tupakkalain muuttamiseksi, jossa savuttomat nikotiinituotteet otetaan tupakkalain soveltamisalan piiriin. Niin sanotut nikotiinipussit otettaisiin tupakkalain soveltamisalan piiriin ja niiden myynti sallittaisiin noudattaen niille asetettuja sääntöjä, joilla pyritään ehkäisemään nuorisokäyttöä, harmaatuontia ja laitonta kauppaa sekä torjumaan järjestäytynyttä rikollisuutta. Tulevalla tupakkalain muutoksella pyritään myös suojelemaan lapsia ja nuoria kieltämällä savuttomien nikotiinituotteiden käyttöä päiväkotien, esi- ja perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa sekä leikkikentillä. Lisäksi kaikkien tupakan vastikkeiden hallussapito ja maahantuonti tultaneen kieltämään alle 18-vuotiailta.

Tavoitteena on saada kaikki alueella toimivat savuttomien nikotiinituotteiden myyjät ja myynti- pisteet valvonnan piiriin. Tällä hetkellä näiden tuotteiden myynti on täysin vapaata. Tämä rekisteröinti tulee viemään paljon työaikaa.

Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyden

Myynnin valvonnassa kiinnitetään vähittäismyyntipakkausten osalta erityistä huomioita siihen, että kaikissa tupakkatuotteissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistava yksilöllinen tunnistus. Tarkistetaan jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyden järjestelmän toissijaisesta tietovarastosta, jotta voidaan varmistua siitä, että toimitusketjussa mukana olevat talouden toimijat ovat huolehtineet jäljitettävyyden järjestelmää koskevista kirjaamisvelvoitteistaan.

Tarkastuksen kohteena on sekä yksittäistä tupakkatuotetta koskevien kirjausten oikeellisuus, että talouden toimijan omien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyden järjestelmässä.

Tupakkalain mukaisia tuotteita voi olla myynnissä myös epävirallisia kanavia pitkin, mm. sosiaalisessa mediassa. Näissä tapauksissa tehdään yhteistyötä eri viranomaisten kesken.

Etämyynti ja markkinointi

Tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden rajat ylittävä etämyynti on kielletty. Myöskään Suomeen sijoittautunut elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa mainittuja tuotteita kuluttajalle kuluttajansuojalain (38/1978) 6 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua etäviestintä käyttäen. Etämyynnin kiello on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Etämyynnin kiellon tarkoituksena on muun muassa vähentää alaikäisten mahdollisuuksia hankkia tupakkalain alaisia tuotteita. Myös etämyynnin valvonta kuuluu kunnalle.

Myyntipaikkaan toteutettavan tarkastuskäynnin yhteydessä valvonnassa selvitetään toimijan myyntitoiminnan järjestämiseen laajemmin ja kokonaisuudessaan (myydäänkö tuotteita esimerkiksi myös verkkokaupoissa). Kunta voi kieltää tällaisen toiminnan ja tehostaa kielloa uhkasakolla. Lisäksi etämyyntikiellon rikkominen olisi peruste vähittäismyyntiluvan peruuttamiselle.

Tupakkalaissa säädettyjä tuotteita koskee ehdoton markkinointikiello. Valvonnassa seurataan kiellon toteutumista omalla alueella. Huomioita kiinnitetään myös verkko- ja sosiaaliseen median sivustoilla tapahtuvaan mahdolliseen markkinointiin.

Ehkäisevä päihdetyö

lissalnessa ympäristöterveyspalvelut on mukana toimeenpaneavassa hyvinvointiryhmässä, johon kuuluu myös ehkäisevä päihdetyö. Työryhmän kautta varmistetaan yhteistyö monen eri toimijan kanssa (opetus ja varhaiskasvatus, ehkäisevä päihdetyö, liikuntapalvelut, turvallisuus). Hyvinvointikoordinaattori varmistaa yhteistyön ja ympäristöterveys on omalta osaltaan mukana päihdeettömyyttä edistävissä tilaisuuksissa ja tapahtumissa.

Lääkelain mukaista nikotiinituotteiden vähittäismyyntin valvontaa tehdään pääsääntöisesti tupakkalain mukaisen valvonnan kanssa samanaikaisesti.

6. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTO

6.1 Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma (EHO)

Ruokaviraston laatiman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman tavoitteena on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalveluiden järjestämistä. Tarkoituksena on lisätä valvonnan suunnitelmallisuutta, tehokkuutta ja laatua ohjaamalla valvontasuunnitelmien laatimista aluehallintovirastoissa ja kunnissa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja varmistaa toiminnanharjoittajien samanarvoinen asema suhteessa valvontaan. Ohjelma sisältää lisäksi eläinlääkäripalveluiden saatavuutta ja laatua koskevat yleiset tavoitteet. Ohjelmalla pyritään varmistamaan, että vastuutahot varaavat riittävät henkilö- ym. resurssit valvontatehtäviin ja eläinlääkäripalveluihin koko maassa.

Ohjelmasta säädetään eläinlääkintähuoltolain (Elhl, 765/2009) 8 §:ssä ja valtioneuvoston asetuksessa eläinlääkintähuollosta (1031/2009) 1 §:ssä.

Eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään lisäksi elintarvikelaissa (297/2021), eläintautilaissa (76/2021), eläinten hyvinvointilaissa (693/2023), eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006) sekä Eläinkuljetusasetuksessa [Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2005 eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta], eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014), sivutuotelaissa (517/2015) ja maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013).

6.2 Kunnan valvontasuunnitelma

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Aluehallintovirasto (AVI) ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista (ElhL 10 §).

Painopistealueet vuodelle 2025 ovat pääosin Ruokaviraston ja AVI:n suorassa ohjauksessa toteutettavia asioita. Ympäristöterveyspalveluissa huolehditaan siitä, että käytettävissä on henkilöresurssia Itä-Suomen aluehallintoviraston ohjaamiin valvontatehtäviin. Tämän vuoksi Iisalmen kaupunki on päättänyt palkata kolmannen valvontaeläinlääkärin määräaikaiseen virkaan vuodelle 2025.

Liitteessä 4 on esitetty eläinlääkintähuollon resurssitarpeen kartoitus.

6.3 Voimavarat

6.3.1 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Kunta järjestää alueellaan peruseläinlääkäripalvelut, kiireellisen eläinlääkäriavun sekä elintarvikkeiden turvallisuuden valvonnan ja kunnaneläinlääkärille säädettyjen tehtävien hoidon siten kuin eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009) määrätään. Kunnassa näistä tehtävistä huolehtii kunnan määräämä lautakunta tai muu monijäseninen elin. Iisalmen kaupungin Ylä-Savon ympäristölautakunta vastaa ko. tehtävistä.

Eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitamista varten kunnassa on oltava tarpeellinen määrä kunnaneläinlääkärin virkoja. Jos kunnassa on useampi kuin yksi kunnaneläinlääkärin virka, kunnan on määrättävä kunnaneläinlääkäreiden keskinäisestä tehtävänjaosta. (ElhL 16 §)

Ympäristöterveyspalveluissa on praktikkoeläinlääkäreiden virkoja 12. Lisäksi on kaksi valvontaeläinlääkärin virkaa sekä viisi klinikkaeläinhoitajan toimea. Varsinaista Eläinlääkintähuollon hallinnollisista tehtävistä vastaa ympäristöterveydenhuollon päällikkö. Kaikki vakituiset virat on täytetty. Lisäksi Iisalmen kaupunki palkkaa kolmannen valvontaeläinlääkärin vuoden 2025 ajalle määräaikaiseen virkasuhteeseen.

Valvontaeläinlääkärit tekevät erityislainsäädännössä kunnaneläinlääkäreille annettuja viranomaistehtäviä kuten eläinten hyvinvointilain, eläintautilain, sivutuoteasetuksen, eläinten merkitsemisestä ja rekisteröinnistä annetun lainsäädännön mukaisia tehtäviä. Lisäksi toimeksiantotehtäviä lääkityslainsäädännön, tuonti- ja vientisäännösten ja vierasainevalvonnan ja em. lainsäädännön tehtäviä. Valvontaeläinlääkärit suorittavat elintarvikelain mukaista alkutuotannon valvontaa kuten maidontuotantotilojen hygieniatarkastukset.

Praktikkoeläinlääkärit vastaavat peruseläinlääkäripalveluista, kiireellisestä eläinlääkäriavusta ja pääasiallisesti tuotantoeläinten terveydenhuollosta. Päivystysaikoina praktikot vastaavat akuuttien eläinsuojelutapausten hoitamisesta. Praktikkoeläinlääkärit myös sijaistavat valvontaeläinlääkäreitä tarkastuksilla ja osallistuvat eläintautinäytteenottoihin tarvittaessa.

Klinikkaeläinhoitajat avustavat eläinlääkäreitä, tekevät laboratoriomääryityksiä, vastaavat yleisestä järjestyksestä ja instrumenttihuollosta.

6.3.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Eläinlääkäreitä palkattaessa (myös viransijaisiksi) edellytetään laillistamistodistusta tai todistus väliaikaisesta oikeudesta eläinlääkärinammatin harjoittamiseen. Mikäli kirjallista asiakirjaa viransijaisen osalta ei ole vielä käytettävissä, varmistetaan kelpoisuus eläinlääkärirekisterin internet -hakupalvelusta tai puhelimitse Ruokavirastosta.

Mikäli palvelukseen tulee muussa EU/ETA -maassa kuin Suomessa valmistunut eläinlääkäri tai viransijaisuuskelpoisuuden omaava opiskelija, joka ei ole perehtynyt Suomen eläintauti-, eläinsuojelu- tai elintarvikelainsäädäntöön, hän ei osallistu näiden tehtävien hoitamiseen. Pääasiassahan nämä tehtävät hoitaakin valvontaeläinlääkäri ja hänen poissa ollessaan kelpoisuuden omaava praktikkoeläinlääkäri.

Kaikille eläinlääkäreille pyritään mahdollistamaan koulutussuunnitelmalla ja määrärahavaroituksella tarvittava ammatillinen täydennyskoulutus. Videovälitteisen

koulutuksen lisääntyminen parantaa mahdollisuuksia osallistua kattavammin koulutuksiin. Koulutuksiin osallistujat jakavat koulutuksessa saatua tietoa kollegoille. Uusille viranhaltijoille / viransijaisille pyritään järjestämään riittävä perehdytys.

6.4 Tietojärjestelmät

Vuoden 2024 alusta eläinlääkintähuollon ohjelmisto vaihdettiin KliniQ-järjestelmään. Valtakunnallisia tietojärjestelmiä hyödynnetään tarpeen mukaan ja tarkoituksena on, että jokainen viranhaltija anoo niihin virkatehtävissään tarvitsemansa käyttöoikeudet. Tällaisia tietojärjestelmiä ovat muun muassa Eläintenpitäjärekisteri, Traces NT, Naseva, Sikava ja ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä VATI sekä valvonnan viranomaisextranet eli Pikantti, joka on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu.

6.5 Maksut

Ylä-Savon ympäristölautakunta hyväksyy asiakasmaksut, jotka tarkistetaan pääsääntöisesti vuosittain. Asiaksmaksuissa määritellään valvontamaksujen suuruus. Vuoden 2023 alusta kaikilla kunnaneläinlääkäreiden vastaanotoilla on otettu käyttöön klinikkamaksut.

Eläinlääkäripäivystyksen puhelinnumero arkisin klo 16 jälkeen ja viikonloppuisin seuraavaan arkaamuun klo 8 saakka on maksullinen. Puhelun hinta on 1,13 €/min + pvm/mpm, sis. alv. 25,5 %.

Valvontatehtävien hoitamisesta praktikkoeläinlääkäreille on maksettu käytetyn ajan perusteella 60 €/h erilliskorvauksena ja lisäksi matkakorvaukset. Myös silloin, jos praktikko on joutunut lähtemään valvontaeläinlääkärin avuksi (pyynnöstä), on maksettu korvaus samalla periaatteella. Päivystysaikana praktikkoeläinlääkäreille on maksettu erilliskorvaus korotettuna kunnallisen eläinlääkäritaksan korotusprosentin mukaan.

Uuden eläinten hyvinvointilain myötä osa eläinsuojeluvalvonnasta tulee maksulliseksi. Tarkempaa tietoa ei tällä hetkellä suuruudesta ja laskuttamisesta.

6.6 Valvonnan toimeenpano

Kunnan on huolehdittava eläintautilaissa, eläinten hyvinvointilaissa, eläinten lääkitysmislaissa sekä sivutuotelain säädännössä kunnaneläinlääkärille säädettyjen tai näiden lakien nojalla määrättyjen valvontatehtävien hoidon edellytysten järjestämisestä alueellisen suunnitelman ja valtakunnallisen ohjelman mukaisesti. (ElhL 15 §)

Ylä-Savossa eläinlääkintähuoltolain (765/2011) 15 §:n mukainen valvonta on eriytetty praktiikasta.

Valvontaeläinlääkäreiden lyhyiden poissaolojen aikana sekä akuuteissa tapauksissa virka-ajan ulkopuolella praktikkoeläinlääkärit hoitavat valvontaeläinlääkärille kuuluvia tehtäviä. Praktikkoeläinlääkäreille tehtävistä suoritetaan paikallisen sopimuksen mukainen tuntikorvaushinta ja kilometrikorvaukset.

Valvontaeläinlääkäreiden toimipaikat sijaitsevat Kiuruvedellä. Valvontaeläinlääkäreillä on käytettävissä ATK-laitteet ja verkkoyhteydet sekä muut valvonnan kannalta tarpeelliset välineet. Valvontaeläinlääkärit ja muut kunnaneläinlääkärit dokumentoivat suoritteensa lainsäädännön ja mm. aluehallintoviraston (maksatukset) vaatimusten mukaisesti. Valvontaeläinlääkärit antavat myös lainsäädännön edellyttämät ilmoitukset Itä-Suomen aluehallintovirastolle ja muille viranomaisille.

Myös praktikkoeläinlääkärit raportoivat eläintauti-, eläinsuojelu- ja lääkekirjanpidon sekä muista mahdollisista tarkastuksista Itä-Suomen aluehallintovirastolle. Eläinsuojelutarkastuksista, ja tarpeen mukaan muusta asiasta, tehdään ilmoitus myös poliisille. Lisäksi valtion maksamista suoritteista tehdään ilmoitus ympäristöterveyspalveluiden hallintosihteerille, joka kerää valtiolle menevän laskutuksen ja lähettää laskutuskootteen aluehallintovirastoon. Pääosa praktikkoeläinlääkäreiden asiakaskäynneistä saadaan sähköisesti KliniQ-ohjelmasta.

Eläinlääkintähuollon suunnitelmallisen valvonnan suunnitellut tarkastukset on kerätty liitteeseen 4. Niissä tapauksissa, missä lainsäädäntö sallii harkintaa, valvontaa toteutetaan riskiperusteisena.

7. Eläinten terveyden valvonta

7.1 Eläintautivalmius

Ympäristöterveyspalveluilla on suunnitelma toimintojen järjestämisestä normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Suunnitelmissa varaudutaan varmistamaan välttämättömien eläinlääkintähuollon tehtävien hoitaminen myös normaalista poikkeavissa tilanteissa.

Eläintauti- ja zoonoosivalmiudesta vastaa normaalioloissa virka-aikana pääsääntöisesti valvontaeläinlääkärit. Yksi praktikkoeläinlääkäri ja yksi valvontaeläinlääkäri toimivat myös Itä-Suomen aluehallintoviraston valmiuseläinlääkärinä.

7.2 Eläintautiepäilyt ja – tapaukset sekä eläintaudeista ilmoittaminen

Jokainen virkaeläinlääkäri, joka saa tietoonsa tai epäilee lakisääteisesti vastustettavaa eläintautia tai zoonoosia, on velvollinen välittömästi ilmoittamaan asiasta läänineläinlääkärille ja valvontaeläinlääkärille (EtL 76/2021, 20 §). Tietoonsa tulleista eläintautitapauksista valvontaeläinlääkäri ilmoittaa lainsäädännön mukaisesti läänineläinlääkärille, asianosaisille kunnaneläinlääkäreille, terveysviranomaisille (zoonoosit) ja omalle esimiehelleen. Kunnaneläinlääkäriä koskeva velvoite ilmoittaa erikseen lueteltujen zoonoosien esiintymisestä terveyskeskuksen tartuntataudeista vastaavalle lääkärille on kirjattu eläintautilain 22 §:ään ja asetuksen (325/2021) 20 §:ää. Epäselvissä ja/tai vakavissa eläintautiongelmassa turvaudutaan aluehallintoviraston läänineläinlääkäreihin tai päivystävään läänineläinlääkäriin. Velvoite ilmoittamisenmenettelyistä ilmoitettavien eläintautien ja erikseen lueteltujen zoonoosien osalta on kirjattu maa- ja metsätalousministeriön eläintautien ilmoittamisesta ja mikrobikantojen toimittamisesta antamaan asetukseen (1010/2013).

Vastustettavat ja ilmoitettavat eläintaudit on lueteltu lainsäädännön lisäksi Ruokaviraston internetsivuilla (<https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintautien-vastustaminen-ja-valvonta/elaintautien-luokittelu/>). Ruokavirasto myös ylläpitää julkista rekisteriä vastustettavia eläintauteja tutkivista laboratorioista.

Praktiikkaa tekevien kunnaneläinlääkäreiden tulee ilmoittaa alueella epäilyistä tai todetuista eläintaudeista Itä-Suomen aluehallintovirastoon kuukausittain.

7.3 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkkailu eläimille

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaudeille on erillislainsäädännöllä säädetty zoonoosivalvonnan vähimmäistasosta tai mahdollisuudesta vapaaehtoiseen terveystarkkailuun. Munintakana-, broileri- ja kalkkunaparvi, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja nautaeläimiä sperman keräysasemalle toimittavia, tai raakamaitoa laitokseen tuottavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellavalvonta (MMM_a 316/2021). Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystarkkailuun lampaiden ja vuohien maedivisn/CAEn, tai kalojen BKD:n varalta. (MMM_a 319/2021).

Ympäristöterveyspalvelujen toiminta-alueella on tällä hetkellä pakollisen terveystarkkailun piirissä munintakanaloita ja satunnaisesti keinosiemennyssonneja tuottavia tiloja. Yksi tila toimittaa maitoa laitokseen pakattavaksi raakamaitona. Hevosten sperman keräysasemat 2 kpl. Lampoloita on muutama vapaaehtoisen MV -terveystarkkailun piirissä.

Valvonnan toteuttaminen on pääosin valvontaeläinlääkäreiden vastuulla, mutta muiden kunnaneläinlääkäreiden osallistuminen valvontaan on mahdollista.

7.4 Vesiviljelylaitosten terveystarkkailu

Yhtään varsinaista vesiviljelylaitosta ei ole. Valvontaa suoritetaan riskiperusteisesti Ruokaviraston ja AVIn ohjeistuksen mukaisesti. Valvoja viranhaltija on valvontaeläinlääkäri.

7.5 Muu eläintautivalvonta

Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista erillisen suunnitelman mukaisesti. Näistä näytteenotoista vastaa valvontaeläinlääkäri Itä-Suomen aluehallintoviraston pyyntöjen mukaisesti. Valvontaeläinlääkäri ohella muut kunnaneläinlääkärit voivat osallistua näytteenottoihin.

Sikojen ja siipikarjan ulkonapitokiellon valvonta

Afrikkalaisen sikaruton vastaisena varotoimena on sikojen ulkonapito kielletty maa- ja metsätalousministeriön asetuksella (404/2021). Ulkonapito on sallittua vain, jos sikojen aitaus on asetuksen vaatimusten mukainen ja toimija on tehnyt sikojen ulkonapidosta etukäteen ilmoituksen kunnaneläinlääkärille. Valvontaeläinlääkärit valvovat alueellaan sikojen ulkonapitokiellon noudattamista tarkastamalla ulkona pidettävien sikojen aitaukset ilmoituksen saatuaan tai epäilytapauksessa. Valvontaeläinlääkärit ylläpitävät tietoja niistä oman toimialueensa sikojen pitopaikoista, joissa pidetään sikojen ulkona, ja toimittavat tiedot aluehallintovirastoon vuosittain.

Valvontaeläinlääkärit valvovat myös siipikarjan ulkonapitokiellon kevätmuuttoaikana. Ulkonapito hyväksytään, jos tarhan olosuhteet ovat lainsäädännön mukaiset. Ilmoitukset siipikarjan ulkonapidosta tallennetaan teamsiin. Aluehallintovirastot kokoavat tiedot ja

toimittavat koosteen Ruokavirastolle vuosittain.

Eläinten keinollinen lisääntyminen

Kunnaneläinlääkäri valvoo sukusolujen ja alkioiden keräysasemia ja suorittaa niissä säännöllisiä tarkastuksia sen varmistamiseksi, että ne täyttävät hyväksymiselle säädetyt edellytykset ja että toiminnalle säädetyt vaatimuksia ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Ruokavirastoon vuosittain. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429, Komission delegoitu asetus 2020/686, Eläintautilaki 76/2021, MMM_a 329/2021). Eläinten keinollisen lisääntymisen valvonnasta vastaavat valvontaeläinlääkärit kulloinkin kyseessä olevan tarpeen ja ohjeistusten mukaisesti.

8. Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveys säännöstö) on alettu soveltaa 21.4.2021 alkaen. Uusi laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä (1069/2021) on astunut voimaan 1.1.2022. Lain nojalla annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä astui voimaan 24.1.2022.

Nautojen, sikojen, lampaiden, vuohien, siipikarjan, mehiläisten ja kimalaisten, turkiseläinten, kamelieläinten (kamelit, laamat ja alpakat), hirvieläinten (pl. porot) ja hevoseläinten pitäjiä on ennen eläintenpidon aloittamista rekisteröidyttävä eläintenpitäjäksi oman kuntansa maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Vesiviljelyeläinten pitäjiä on rekisteröidyttävä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Samassa yhteydessä eläintenpitäjä rekisteröi pitopaikan kyseiselle eläinlajille.

Eläimistä vastuussa olevan toimijan on pidettävä luetteloa omistuksessaan tai hallinnassaan olevista eläimistä eläinlaji- ja pitopaikkakohtaisesti. Eläimistä vastuussa oleva toimija on velvollinen ilmoittamaan eläinrekistereihin (nauta, lammas, vuohi ja sika) kaikki 12 §:n mukaiset tapahtumat. Eläintenpitäjän tulee merkitä hallinnassaan olevat eläimet yksilöllisellä Eviran tai Ruokaviraston hyväksymällä tunnistimella (nauta, lammas, vuohi ja hevonen) tai pitopaikkakohtaisella merkintätunnuksella (sika). (Laki eläintunnistusjärjestelmästä 238/2010)

Kunnaneläinlääkäri valvoo, että eläintunnistusjärjestelmälain vaatimuksia noudatetaan ja havaitessaan laiminlyöntejä ryhtyy toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi.

9. Eläinten lääkitsemisen valvonta

Lain 387/2014 mukaisia viranomaisia kunnassa eläinten pitopaikoissa tehtävän valvonnan osalta ovat kunnaneläinlääkärit aluehallintoviranomaisten määräysten toteuttajina. Ympäristöterveyspalveluissa tehtävistä vastaa pääasiassa valvontaeläinlääkäri, tarvittaessa myös muut kunnaneläinlääkärit.

Eläinten lääkitseminen on Suomessa pääsääntöisesti hallittua ja lääkkeitä käytetään vain todettuun tarpeeseen. Mikrobilääkkeiden käyttö ja resistenttien mikrobien esiintyminen eläintuotannossa on kuitenkin kasvava huolenaihe. Joulukuusta 2014 eläinlääkäreillä on ollut oikeus luovuttaa lääkkeitä varalle terveydenhuoltoon kuuluville tiloille. Tämä on muuttanut erityisesti eläinlääkärien valvontaa. EU:n eläinlääkeasetusta on alettu soveltaa 28.1.2022 lähtien, mihin kunnaneläinlääkärit ovat saaneet koulutusta. Mikrobilääketiedot kerätään potilastietojärjestelmän kautta.

10. Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti

Toimijoiden, jotka siirtävät jäsenvaltiosta toiseen tiettyjä eläinlajeja tai tuotteita on haettava rekisteröintiä (EIL, 60 §; MMMa 1024/2013, 4 §) tai tuontilupaa (EIL, 63 §) Ruokavirastosta.

10.1 Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto seuraa saapuvia eriä TRACES NT - järjestelmän avulla ja määrää kunnaneläinlääkäriin tarvittaessa tarkastamaan saapuvat erät. Mikäli aluehallintovirastolta tulee ilmoitus tai pyyntö toimenpiteistä saapuvan eläimen tai tuotteen tarkistamiseksi, tehtävän hoitaa valvontaeläinlääkäri tai tarvittaessa muu kunnaneläinlääkäri. Laiton tuonti voi tulla esiin myös vastaanotolla. Mikäli saapuva tuote tai eläin ei täytä tuonnin ehtoja, valvontaeläinlääkäri / muu kunnaneläinlääkäri neuvottelee aluehallintoviraston kanssa ja toimii saatujen ohjeiden mukaisesti. Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkinatuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES NT-järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvontaeli III-osion. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625 artiklat 9 - 15, Eläintautilaki 76/2021 75§). Jos kunnaneläinlääkäri ei ole mahdollisuutta itse käyttää TRACES-järjestelmää, hän voi pyytää läänineläinlääkäriä viemään tarkastuksen tuloksen järjestelmään puolestaan. Valvontaeläinlääkäreiden tulee käyttää TRACES NT- järjestelmää oman alueen tapahtumien seuraamiseen. Vastuu alueen TRACES NT -todistusten seuraamisessa on sekä aluehallintovirastolla että kunnaneläinlääkäriellä.

10.2 Sisämarkkinavienti

Sisämarkkinaviennissä toimijan on pyydettävä valvovalta kunnaneläinlääkäriä lähetettävien erien tarkastamista (poikkeuksena erät, joiden vientiin liittyvät tarkastukset ja asiakirjat voi tehdä myös toimija tai muu kuin virkaeläinlääkäri). Kaikille eläimille, kuten hyönteisille, matelijoille ja jyrsijöille ei ole eläintautiehtoja (muualta lainsäädännöstä voi tulla ehtoja: Cites, vieraslajit, metsästys- ja kalastuslaki).

Kunnaneläinlääkäri, pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäri, tarkastaa lähetyksen ennen vientiä ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429 ns. ” eläinterveyssäännöstö”, Komission delegoitu asetus 2020/688, Komission delegoitu asetus 2020/990), Eläintautilaki 76/2021 44§).

10.3 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Suomesta voidaan viedä EU:n ulkopuolelle vain sellaisia eläviä eläimiä tai eläimistä saatavia tuotteita, joiden alkuperästä voidaan riittävällä tavalla varmistua. Lisäksi elävien eläinten ja tuotteiden on oltava siten merkittyjä, että ne voidaan tunnistaa. Niiden eläinten ja tuotteiden, joiden viennille EU:n ulkopuolelle on EU-lainsäädännössä asetettu eläintautien vastustamiseen liittyviä vaatimuksia, on lisäksi täytettävä nämä vaatimukset. Viejiltä edellytetään rekisteröitymistä Ruokaviraston ylläpitämään viejärekisteriin.

Toimija vastaa edellä mainittujen vaatimusten täyttymisestä sekä kohdemaan asettamien tuontivaatimusten selvittämisestä ja täyttymisestä. Jos vientierä kuljetetaan kohdemaahan muun kuin EU-jäsenvaltion kautta, toimija vastaa myös kauttakulkua koskevien vaatimusten selvittämisestä ja täyttymisestä.

Virallisia eläinterveystodistuksia voivat vientiin myöntää ainoastaan kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit. (EtL 76/2021 9 luku, 54 §, 67 § ja 68 § § sekä MMMa 331/2021). Venäjän/Euraasian talousliiton, USA:n ja Kiinaan -viennissä edellytetään lisäksi, että todistuksia myöntävät virkaeläinlääkärit ovat osallistuneet Ruokaviraston järjestämiin vientikoulutuksiin. Em. eläinterveystodistuksille ei toiminta-alueella ole ollut tarvetta eivätkä kunnaneläinlääkärit ole osallistuneet Ruokaviraston vientikoulutuksiin.

10.4 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja Komission asetuksen 2017/625 luvun V jakson II mukainen valvonta

Kunnaneläinlääkäri antaa Tullille tarvittaessa virka-apua lemmikkieläinten tuonnin viralliseen valvontaan liittyvissä tehtävissä. Jos on aihetta epäillä, että valvonta-asetuksessa tarkoitettu eläin tai tavara on tuotu maahan ilman että tuonnille asetettuja vaatimuksia on noudatettu, kunnaneläinlääkäri ottaa yhteyttä Ruokavirastoon. Kunnaneläinlääkäri antaa tarvittaessa virka-apua Ruokavirastolle ja Tullille suorittamalla eläinten tai tavaroiden tarkastuksen, avustamalla tarkastuksen suorittamisessa tai suorittamalla eläimiin tai tavaroihin kohdistettavien toimenpiteiden täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §).

Kunta käsittelee TRACES-ilmoitukset ja suorittaa paikallistason toimenpiteet ilmoitusten johdosta, kun se saa TRACES-järjestelmästä tai sähköpostitse tiedon, että paikkakunnalle saapuu kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä tai tutkimus- tai diagnostisia näytteitä. Kunta suorittaa paikallistason toimenpiteet niissä tapauksissa, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti.

Määränpäänä olevaa laitosta tai tilaa valvova viranomais on määränpäänä olevan laitoksen toimivaltainen viranomais sellaisten eläinten tai tavaroiden osalta, joiden kuljetusta ja saapumista on seurattava (monitoroidut lähetykset) rajatarkastusasemalta Euroopan unionissa sijaitsevaan laitokseen.

11. Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023 (HyviL) tuli voimaan 1.1.2024. Osa muutoksista, kuten jatkuvan vedensaannin vaatimus astuu voimaan heti ilman siirtymäaikaa. Osalla muutoksista puolestaan on hyvinkin pitkiä siirtymäaikoja. Valvontaeläinlääkäreiden perehdyttäminen ja ohjaus uuden lain täytäntöönpanoon on Ruokaviraston ja Aluehallintoviraston tehtävä.

Paikalliset eläinsuojeluviranomaiset on määritelty eläinten hyvinvointilain 74 §:ssä sekä 75 §:ssä. *Kunnaneläinlääkäri ja kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitava viranhaltija valvovat eläinten hyvinvointisäädösten noudattamista kunnan alueella ja poliisi toimialueellaan.* Yhteistyötoiminta-alueella eläinsuojeluvalvonta on pääosin valvontaeläinlääkärin vastuulla. Praktisoivat eläinlääkärit osallistuvat valvontaan tarpeen mukaan; esimerkiksi valvontaeläinlääkärin vapaiden aikana, normaalin työajan ulkopuolisina aikoina akuuteissa tapauksissa sekä valvontaeläinlääkärin pyynnöstä toisena tarkastajana.

Kunta suunnittelee epäilyyn perustuvan ja ilmoituksenvaraisten kohteiden eläinsuojeluvalvonnan. Erikseen on suunniteltava, kuinka varmistetaan eläinten hyvinvointi hyvinvointilain 97 §:n mukaisissa kiiretoimenpiteissä mm. selvittämällä yhteistyötahot tapausten hoitamiseksi.

11.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Epäilyyn perustuva eläinsuojeluvalvonta (HyviL 78 §) kattaa arvion mukaan lähes 90 % kaikesta eläinsuojeluvalvonnasta, ja suunnitelmanmukaista eläinsuojeluvalvontaa on noin 10 %. Valvontaeläinlääkäri vastaa valvonnan perusteella annettavista kielloista ja määräyksistä sekä niiden toteutumisesta. Mikäli ongelmatilanteiden osalta on tarpeellista harkita uhkasakkoa, valvontaeläinlääkäri pyytää toimenpidettä aluehallintovirastolta. Valvontaeläinlääkäri huolehtii myös 97 ja 98 §:n mukaisista kiireellisistä toimenpiteistä. Tilapäisen hoidon saamiseksi lemmikeille valvontaeläinlääkäri voi hyödyntää löytöeläinten pitopaikkoja tai eläinhoitoloita. Tuotantoeläinten osalta pyritään tekemään yhteistyötä alueen lomituspalvelujen kanssa. Valvontaeläinlääkärit voivat tarvittaessa pyytää apua praktikkoeläinlääkäreiltä tarkastusten suorittamiseen, erityisesti silloin, jos on ennakoitavissa, että tarkastuksen suorittamiseen tarvitaan praktikon erityisosaamista tai jos tapaus on muuten hankala. Pääsääntöisesti valvontaeläinlääkärit tekevät tarkastukset yhdessä. Jos tarkastuskohteen omistaja tai haltija on aiemmin esiintynyt uhkaavasti ja sillä keinoin pyrkinyt estämään tarkastuksen suorittamisen, pyydetään tarkastuksen suorittamiseen virka-apua poliisilta, kuten edellä tässä suunnitelmassa on kuvattu. Mikäli tällaista ilmenee tarkastuksella, keskeytetään tarkastus ja jatketaan sitä poliisin virka-avun turvin.

11.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Suunnitelmallinen eläinsuojeluvalvonta kohdistuu toiminta-alueella hyvinvointilain 60 §:n mukaiseen ammattimaiseen tai muutoin laajassa mitassa tapahtuvaan seura- ja harraste-eläintenpitoon. Tällaisia kohteita on kartoituksen mukaan noin 30 kappaletta, ja niissä käyntitiheys on suunnitelman mukaan joka viides vuosi. Luettelo ilmoituksenvaraisista valvontakohteista on Ruokaviraston eläintenpitorekisterissä ja tehdyt tarkastusraportit valvontaeläinlääkärillä.

12. Eläinkuljetusten valvonta

Jos on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, poliisilla, kunnaneläinlääkärillä, aluehallintovirastolla, rajaeläinlääkärillä ja tarkastuseläinlääkärillä on oikeus tarkastaa eläinkuljetus. Poliisi saa tarkastaa eläinkuljetuksen myös ilman epäilyä säädösten rikkomisesta, samoin rajaeläinlääkäri ja tarkastuseläinlääkäri toimialueillaan. Eläinkuljetusta tarkastettaessa on viranomaisella oikeus tarkastaa eläimet, kuljetuskalusto, ravinto, juotava, varusteet ja välineet sekä asiakirjat. (EkL 28 §)

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään erityisiä tarkastuksia eläinkuljetuksissa. (EkL 29 §)

Kunnaneläinlääkärit ja aluehallintovirastot tekevät EU:n jäsenvaltioiden välisten sekä kolmansista maista ja kolmansiin maihin suoritettavien tiettyjen eläinlajien pitkien kuljetusten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset ja muut toimenpiteet. (eläinkuljetusasetus artikla 14)

Aluehallintovirasto suunnittelee eläinkuljetusten valvonnan. Valvontaeläinlääkärit ratkaisevat tapauskohtaisesti, miten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset ja muut toimenpiteet hoidetaan.

13. Eläimistä saatavat sivutuotteet

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 (sivutuoteasetus) ja sen täytäntöönpanosta annettu komission asetus (EU) N:o 142/2011 edellyttävät, että sivutuotteita käytävillä, käsittelevillä, varastoivilla ja hävittävillä laitoksilla ja toimijoilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Valvontaviranomaiset ja heidän toimivaltansa on määriteltävä *laissa eläimistä saatavista sivutuotteista* (517/2015). Aluehallintovirastot ja kunnaneläinlääkärit valvovat hyväksyntää ja rekisteröimäänsä laitoksia ja toimijoita Ruokaviraston vuosittaisen valvontaohjeen mukaisesti. Ympäristöterveyspalvelujen toiminta-alueella ei ole hyväksyttyjä sivutuotelaitoksia.

Sivutuotevalvonnasta vastaavat pääosin valvontaeläinlääkärit, ympäristöterveystarkastajat tekevät ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen osalta sivutuotevalvontaa. Lisäksi kyseeseen voivat tulla toimijan epäiltyjen laiminlyöntien johdosta tehtävät tarkastukset, jotka ovat toimijalle maksullisia siinä tapauksessa, että puutteita säännösten noudattamisessa todetaan.

13.1 Sivutuotteita käyttävät toimijat

Aloitettaessa MMM_A 783/2015 mukainen käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokintaan (haaskatoiminta), on toiminnasta tehtävä ilmoitus kunnaneläinlääkärille, ympäristöterveyspalveluissa valvontaeläinlääkärille. Ilmoitus on tehtävä

ennen haaskaruokinnan aloittamista ja se tehdään kirjallisesti. Ilmoituksen toiminnan aloittamisesta, lopettamisesta tai aiemmin ilmoitettujen tietojen päivittämisen voi tehdä Ruokaviraston julkaiseman eläintenpitäjä-, pitopaikka- ja haaskapaikkarekisterin sähköisen asiointin sovelluksen kautta tai toimittamalla täytetty rekisteröinti/muutosilmoituslomake haaskaruokintapaikan sijaintikunnan kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärille toimitettuna ilmoitus on maksullinen.

Haaskapaikan tiedot viedään haaskarekisteriin (Eläintunnistusjärjestelmästä annettu laki 238/2010). Haaskaruokintaan käytetyn sivutuotteen määrästä on tehtävä ilmoitus kuukausittain sekä sen alueen kunnaneläinlääkärille (valvontaeläinlääkäri), mistä sivutuote kerätään, että sen kunnan kunnaneläinlääkärille (valvontaeläinlääkäri), missä ruokinta tapahtuu.

Valvontaeläinlääkärit raportoivat vuosittain haaskan käyttöilmoitukset Aluehallintovirastoon.

Ympäristöterveyspalvelujen toiminta-alueella ei ole tiedossa sivutuoteasetuksen mukaisia pienpolttolaitoksia.

13.2 Sivutuotteiden hautaaminen

Kokonaisten märehitijöiden, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden, pienteurastamoista ja pienleikkaamoista peräisin olevien luokan 2 ja 3 teurassivutuotteiden ja tiettyjen muiden sivutuotteiden hautaaminen on sallittua ns. syrjäisillä alueilla (MMM_A 783/2015). Kotiteurastuksen sivutuotteiden, teurastuspaikoista ja pienimuotoisista leikkaamoista peräisin olevien luokan 2 ja 3 sivutuotteiden hävitykseen sovelletaan samoja keräily- ja syrjäisiä alueita kuin kokonaisten raatojen hävitykseen. Keräilyalueilla em. sivutuotteet on käsiteltävä tai hävitettävä hyväksytyssä sivutuotelaitoksessa. Toimijan on pidettävä kirjaa haudattujen raatojen tai sivutuotteiden määrästä, luokista ja eläinlajeista sekä hautauspäivämäärästä ja -paikoista. Hautauksista on ilmoitettava aluehallintovirastolle tautitapauksissa.

Alueen kunnat kuuluvat nautojen ja lampaiden raadonkeräilyalueeseen, sikojen osalta syrjäiseen alueeseen.

Valvonta näissä sivutuoteasioissa on alueellamme rikkomusepäilyyn perustuvaa tai Avin määräyksestä, jota valvontaeläinlääkärit tarvittaessa toteuttavat.

14. Ehdollisuuden valvonta

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan keskeinen osa ovat viljelijöitä velvoittavat ns. täydentävät ehdot. Näiden ehtojen noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja EU:n osittain rahoittamien ympäristötuen, luonnonhaittakorvauksen ja eläinten hyvinvointituen maksamisen edellytys.

Kunnaneläinlääkäreiden tekemät viranomaistarkastukset voivat johtaa ehdollisuuden valvontaan Aluehallintovirastossa, jos indikaattorikohdissa havaitaan puutteita tai lain rikkomista. Valvontaeläinlääkärin tai muun virkaeläinlääkärin tulee toimittaa selkeät

tarkastuspöytäkirjat viivytystä Itä-Suomen aluehallintovirastoon mahdollista tukivalvonnan laajentamista varten.

15. Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

15.1 Peruseläinlääkäripalvelut

Kunnan/yhteistoiminta-alueen on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaittensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella (ElhL 11 §). Alueella on noin 360 nautatilaa, joista lypsykarjatiloja noin 250. Sikatiloja on 8 ja lammastiloja n. 30.

Muita kotieläimiä kuin hyötyeläimiä varten tämä palvelu on kuitenkin järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla yhteistoiminta-alueella (ElhL 11 §). Muiden kotieläinten (lemmikit) määräksi alueella on arvioitu noin 4200 kappaletta. Koska ympäristöterveyspalvelujen toiminta-alueella ei ole saatavilla riittävästi niille tarkoitettuja yksityisiä palveluja, myös niille pyritään järjestämään perustason palvelut.

Peruseläinlääkäripalveluilla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan eläinlääketieteelliseen gleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa (ElhL 3 §).

Lain perustelujen mukaan peruseläinlääkäripalveluja ovat eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien ennalta ehkäisemiseksi tarpeelliset sekä tuotantotaloudellisesti, epidemiologisesti tai eläinsuojelullisesti perusteltavissa olevat eläinlääkäripalvelut.

15.2 Puhelinneuvonta

Eläinlääkintähuollon asiakkaille on mahdollisuus saada puhelinneuvontaa kaikkina vuorokauden aikoina. Ei-kiireellisiä tapauksia koskeva neuvonta on keskitetty arkiamuille (ma – pe) klo 8.00 – 9.00. Vastaanottoajan jälkeen puhelut, ja näin myös kiireinen puhelinneuvonta, ohjataan lisämessä ja Kiuruvedellä keskitettyyn päivänumeroon, johon vastataan kello 16 asti. Sonkajärvellä ja Vieremällä kiireellisiin puheluihin vastaavat töissä olevat eläinlääkärit. Päivystysaikoina palvelee kaksi keskitettyä maksullista puhelinnumeroa kiireellisiä tapauksia varten.

15.3 Sairaanhoido

Eläinten sairaanhoidopalveluita tarjotaan tarpeen mukaisesti arkisin virka-aikana. Hyötyeläimiä hoidetaan niiden pitopaikoissa, missä suoritetaan myös tarvittavat leikkaukset (nautojen vierasesineleikkaukset, juoksutusmahaleikkaukset ja keisarileikkaukset). Lemmikkieläimiä hoidetaan kaikkien kuntien vastaanotoilla. Vaativimmat sairaustapaukset sekä lemmikkieläinten röntgentutkimusta edellyttävät toimenpiteet tehdään lisämessä Ylä-Savon eläinklinikalla.

15.4 Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto

Peruseläinlääkäripalvelua suunnataan entistä enemmän ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä. Tuotantoeläintiloille tarjotaan kattavasti kansalliseen terveydenhuolto-ohjelmaan liittyvät palvelut (Naseva ja Sikava). Eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastroatiot sekä koirien kastroatiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua, ja kaikkia edellä mainittuja palveluja on saatavissa eläinlääkintähuollossa.

Kunnan on peruseläinlääkäripalveluun kuuluvana järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma ja asianmukainen toteutumisen seurantajärjestelmä. Tällä hetkellä tällaisia ohjelmia ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava. (ElhL 11 § ja 12 §)

Tiloilla on taloudellisesti merkittäviä tuotantosopimuksia, joissa yhtenä ehtona on terveydenhuoltosopimusten solmiminen eläinlääkärien kanssa, ja sopimukseen kuuluvien tarkastuskäyntien toteuttaminen ajoissa ja vaaditussa laajuudessa. Vastuu tarkastuskäynneistä sopimisesta on toimijalla.

Kunnan praktikkoeläinlääkäriresurssit on mitoitettu siten, että henkilöstöä riittää tuotantoeläinten terveydenhuoltotehtäviin. Kaikki praktikkoeläinlääkärit osallistuvat terveydenhuoltotyöhön. Terveydenhuoltosopimuksia on alueella tehty n. 400:lla nautatilalla ja n. 10:llä sikatilalla.

15.5 Eläinten lopetus

Kotieläinten ja eläinlääkärin vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä sekä kotieläinten lopetus sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä kuuluvat tarjolla oleviin peruseläinlääkäripalveluihin. Luonnonvaraisten eläinten lopettamisesta syntyneet kulut eläinlääkäri laskuttaa kunnalta ja kunta voi laskuttaa Itä-Suomen aluehallintovirastolta.

15.6 Todistukset

Kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen kliinisen perustutkimuksen perusteella esimerkiksi vakuutusyhtiötä, vientiä, tuontia tai sisämarkkinakauppaa varten kuuluu peruseläinlääkäripalveluun.

15.7 Yksityinen palvelutarjonta

Kunnan on palvelun mitoitusta suunniteltaessa otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan on välttämätöntä järjestää arkipäivisin virka-aikana peruseläinlääkäripalvelu muille kotieläimille kuin hyötyeläimille vain, jos palvelua ei ole muuten saatavissa yhteistoiminta-alueella. (ElhL 10 § ja 11 §)

Eläinlääkintähuoltolain 13 § edellyttää, että kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua alueellaan olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokaudenaikoina.

Alueella toimivat yksityiset palveluntarjoajat eivät pysty tarjoamaan kattavaa

peruseläinlääkäripalvelua muille kuin hyötyeläimille. Kunnan on välttämättä järjestettävä nämä palvelut virka-aikana.

15.7 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. (ElhL 13 §)

Kiireelliseen eläinlääkäriapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet kaikkina vuorokauden aikoina ja tämä palvelu tarjotaan sekä tuotanto- että muille eläimille. Kiireellistä eläinlääkäriapua ovat muun muassa nautojen poikimahalvaushoidot, hevosten konservatiiviset ähkyhoidot, eri kotieläinten akuutit tulehdus- ja kiputilat, ompelua vaativat haavat sekä sokin hoito, synnytysapu ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä.

Pieneläinten luunmurtumissa suoritetaan välttämätön immobilisaatio. Kotieläinten ja eläinlääkärin vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopettaminen eläinsuojelullisin perustein kuuluu kiireelliseen eläinlääkäriapuun. Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Kunnan on järjestettävä päivystyspalvelu virka-ajan ulkopuolella tarvittavaa kiireellistä eläinlääkäriapua varten yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa yhtä tai useampaa seutua tai maakuntaa vastaavalla päivystysalueella. (ElhL 13 §)

Eläinlääkäripäivystys järjestetään alueella siten, että samanaikaisesti päivystää kaksi eläinlääkärinä, jotka jakavat päivystystehtävät kulloinkin tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Tämän mahdollistaa kuntien hyötyeläinten omistajille maksama subventio. Järjestelyä voidaan soveltaa myös eläinlääkintähuoltolain pyrkimykseen pieneläin- ja suurelänpäivystyksen eriyttämisestä. Alueella on käytössä kaksi päivystysnumeroa eli keskitetty yhteydenottopalvelu (läntinen 0600 11677 ja itäinen 0600 11678). Asiakkaan soittaessa päivystysnumeroon puhelu yhdistyy vuorossa olevalle eläinlääkärille.

Kiireellinen eläinlääkäriapu on päivystysalueella järjestettävä siten, että kotieläimiä, jotka ovat pienikokoisia ja voidaan siten vaikeuksitta kuljettaa eläinlääkärin vastaanotolle, ja kotieläimiä, joille annettava eläinlääkäriapu edellyttää eläinlääkärin käyntiä eläimenpitopaikassa, hoitaa pääasiassa eri henkilökunta. Tästä vaatimuksesta voidaan kuitenkin poiketa päivystysalueella, jonka eläintiheys on pieni tai jossa sellaisten kotieläinten, jotka ovat pienikokoisia ja voidaan siten vaikeuksitta kuljettaa eläinlääkärin vastaanotolle, osuus kaikista päivystysalueella pidettävistä kotieläimistä on vähäinen tai se on muusta erityisestä syystä perusteltua. (ElhL 13 §)

Tuotanto- ja lemmikkieläinpäivystystä ei ole varsinaisesti eriytetty, koska päivystysaikana hoidettavien eläinten määrä on sellainen, ettei ole järkevää eikä kustannustehokasta järjestää erillispäivystyksiä. Eriyttäminen olisi lisäksi hyvin ongelmallista, koska alueella ei ole yksityisiä palveluja, ja pelkästään kunnallisesti hoidettuna päivystystiheydet kasvaisivat liian suureksi.

Valvontaeläinlääkärit eivät osallistu päivystyksiin, vaan kiireiset eläinten hyvinvointilain

mukaiset virkatehtävät päivystysaikana hoitavat päivystävät praktikkoeläinlääkärit. Kaikki päivystävät eläinlääkärit ovat virkasuhteessa kuntaan, joten heillä on toimivalta eläinsuojelu- ja eläintautiasioissa.

15.8 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Ajanvaraus

Peruseläinlääkäripalveluita hyötyeläimille ja kiireellistä eläinlääkäriapua tarjotaan kaikkien kuntien toimipisteissä. Arkiaamuisin vastaanotoilla on soittoaika klo 8.00 – 9.00. Klo 9.00 jälkeen tuleviin kiireisiin suurelänsoittoihin vastaa lisalmessa ja Kiuruvedellä yksi eläinlääkäri tai klinikkaeläinhoitaja keskitetyistä puhelinnumeroista. Vieremällä ja Sonkajärvellä kiireisiin päiväaikaisiin numeroihin vastaa töissä oleva eläinlääkäri. Ylä-Savon eläinklinikan numerosta annetaan aikoja klinikan pieneläinasiakkaille klo 8-16 välisenä aikana.

Saatavuus

Peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun tulee olla saatavilla palvelujen käyttäjien kannalta kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä maantieteelliset olosuhteet huomioon ottaen. (ElhL 14 §)

Eläinlääkintähuolto tarjoaa palvelut normaalitilanteissa seuraavasti: Jos avun tarve ei ole kiireellinen, sairaskäynti- tai vastaanottoaika järjestyy viikon sisällä tilauksesta. Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit sekä terveille eläimille suoritettavat leikkaukset voidaan lomakauden ulkopuolella varata selvästi alle kolmen viikon ja lomakaudella alle kuuden viikon sisällä yhteydenotosta. Peruseläinlääkäripalvelut on järjestetty siten, että kaikki asiakkaat saavat palvelun alle viidenkymmenen kilometrin etäisyydeltä.

Kiireellisen eläinlääkäriavun resurssit on mitoitettu siten, että apua on kaikkina vuorokaudenaikoina saatavissa kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 prosentissa tapauksista. Päivystysalueet on mitoitettu siten, että päivystävän eläinlääkäriin matka eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle on alle sata kilometriä.

Ympäristöterveyspalvelujen toiminta-alueen kunnat ovat subventoineet hyötyeläinten hoitamisesta matkakustannuksia ja käyntimaksuja yli 65 € (alv 0 %) omavastuusumman ylittävältä osalta. Omistaja maksaa 65 € omavastuun sekä arvonnäköveron koko kustannuksista. Subventioiden määrä on ollut n. 36 000 € vuodessa.

Palautteen kerääminen ja valitusten käsittely

Praktikkoeläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit ohjaavat suullisissa valitustapauksissa ensisijaisesti ottamaan yhteyttä ympäristöterveydenhuollon päällikköön. Muutamia valituksia on tullut vuosittain sähköisesti kirjaamon kautta. Kaikki kirjalliset valitukset (tai yhteydenotot) käsitellään, ja niistä annetaan palaute joko sähköisesti tai kirjeellä.

15.9 Toimitilat ja välineresurssit

Peruseläinlääkäripalveluita hyötyeläimille ja kiireellistä eläinlääkäriapua tarjotaan

lähipalveluna jokaisessa yhteistoiminta-alueen jäsenkunnassa. Lisämessä on neljän eläinlääkärin, Kiuruvedellä kolmen ja Vieremällä sekä Sonkajärvellä kahden eläinlääkärin vastaanotto. Kaikilla vastaanotoilla peritään klinikkamaksuja.

Ylä-Savon eläinklinikka lisämessä sijaitsee Savonia-ammattikorkeakoulun yhteydessä olevassa siivessä. Tilat ovat valmistuneet vuonna 2005 ja ne siirtyivät lisälmen kaupungin omistukseen vuoden 2023 alusta. Klinikalla työskentelee neljän kunnaneläinlääkärin lisäksi kolme klinikkaeläinhoitajaa. Ylä-Savon eläinklinikalla on röntgen, ultraäänilaitte pieneläinten tutkimiseen, laboratoriolaitteistot tavallisimpien verinäytteiden analysointiin sekä inhalaatioanestesia-laitteistot.

Kiuruveden, Sonkajärven ja Vieremän vastaanotot ovat vuokratiloissa. Sonkajärven ja Vieremän vastaanotot ovat varustetasoltaan perustasoisia eikä niissä pysty tekemään vaativia toimenpiteitä. Sonkajärvellä ja Vieremälle valmistui vuoden 2021 aikana uudet eläinlääkäreiden vastaanottotilat. Sonkajärvellä ja Vieremällä on yhteinen klinikkaeläinhoitaja, joka työskentelee Sonkajärvellä kahtena ja Vieremällä kolmena päivänä viikossa. Kiuruvedelle valmistui vuoden 2023 alussa Hingunniemeen uudet kunnaneläinlääkärin vastaanottotilat. Kiuruvedellä varustetasoon kuuluu mm. röntgen ja leikkaussali inhalaatioanestesiolla. Kiuruvedellä työskentelee kolmen kunnaneläinlääkärin lisäksi yksi klinikkaeläinhoitaja.

Valtakunnallisen eläinlääkintähuollon ohjelman mukaan yhteistoiminta-alueella tulisi olla käytettävissä hevosia varten pakkopilttu tai vastaava rakenne, jossa tutkimus- ja hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa vaarantamatta työ- ja potilasturvallisuutta. Samassa yhteydessä tulisi olla käytettävissä tilat, joissa hevosten kaataminen voidaan turvallisesti suorittaa. Kiuruvedelle Hingunniemellä on kunnaneläinlääkärin vastaanottotilojen yhteydessä yksityisellä toimijalla tilat hevosten hoidolle. Tämän tilan pakkopilttuuta kunnaneläinlääkäreiden on mahdollista käyttää 40 € klinikkamaksun hinnalla.

15.10 Ostopalvelut

Ympäristöterveyspalveluilla ei ole ostopalvelusopimuksia eläinlääkintäpalvelujen järjestämiseksi.

15.11 Perustason ylittävät palvelut

Ympäristöterveyspalvelut ei ole sitoutunut antamaan perustason ylittäviä palveluita. Mikäli henkilöresursseja on riittävästi, ja eläinlääkäreillä on ammattiosaamista, sallitaan perustason ylittävien palvelujen tarjoaminen asiakkaille edellyttäen että etusijalla on lakisääteisten eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitaminen koko toiminta-alueella. Myös jatkokouluttautumiseen annetaan resurssien mukaan mahdollisuus.

15.12 Laboratoriopalvelut

Pieneläinten diagnostisia näytteitä eläinlääkärit toimittavat itseohjautuvasti valitsemiinsa laboratorioihin. Joitakin pikamäärityksiä kliinisen kemian ja hematologian analysointoreilla pystytään tekemään myös vastaanotoilla. Hevosten sisäloistutkimuksia tehdään Kiuruveden vastaanotolla.

Ruokavirastolla on näytekylmiö lisäalassa Ylä-Savon eläinklinikan piha-alueella.

Salmonella- ja muita eläintautinäytteitä toimitetaan lainsäädännöllisten vaateiden mukaisesti tai ohjaavien viranomaistahojen opastuksessa Ruokaviraston hyväksymiin laboratorioihin, yleensä Movet Oy:n laboratorioon. Ruokavirastoon tutkittavaksi menevät näytteet toimitetaan näytekohtaisten ohjeiden mukaisesti pakattuina joko matkahuollon tai postin kautta. Mikäli on tarve saada näytteitä nopeammin tutkimuksiin, voidaan käyttää kuriirilähetystä.

Eläintautinäytteiden lähetys

Eläintautilähetteet lähetetään Ruokaviraston ohjeiden mukaan (<https://www.ruokavirasto.fi/laboratoriopalvelut/elaintautitutkimukset/lahetysohjeet-ja--osoitteet/>).

16. Seuranta, arviointi ja raportointi

16.1 Kunnan suunnitelma

Eläinlääkintähuollon suunnitelma hyväksytään osana ympäristöterveydenhuollon yhteistä valvontasuunnitelmaa. Suunnitelman teossa käytetään pohjana Eläinlääkintähuollon valtakunnallista valvontaohjelmaa. Vuosittaiset päivitykset hyväksytään ympäristölautakunnassa ja toimitetaan sähköisesti VYHA-järjestelmässä aluehallintovirastolle tiedoksi.

Eläinlääkintähuollon suunnitelman toteutumisen arviointi edelliseltä vuodelta tehdään yhdessä muun valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin kanssa seuraavan vuoden alussa. Toteutumisen arviointi hyväksytään ympäristölautakunnassa, minkä jälkeen se toimitetaan aluehallintovirastolle maaliskuun loppuun mennessä.

Kunta seuraa terveydenhuoltokäyntien ja valvontatehtävien toteutumista myös vuoden aikana ja ryhtyy tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin suunnitelmien toteuttamiseksi.

Aluehallintoviraston suorittamaa kunnan suunnitelman ja sen toteutumisen arviointia hyödynnetään paikallisen valvonnan ja eläinlääkäripalvelujen kehittämisessä, niiden toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

16.2 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Resurssien riittävyyden arvioimiseksi kunta ylläpitää tilastoa järjestämiensä eläinlääkäripalvelujen käytöstä. Tilasta käyvät ilmi kunnittain sairaskäyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät päivystysaikana. Tilasto liitetään kunnan suunnitelman toteutumisen arviointiin ja toimitetaan arvioinnin yhteydessä vuosittain aluehallintovirastolle.

16.3 Muu raportointi

Elintarvikeketjun valvonnan tulokset raportoidaan vuosittain VYHA (valvonnan toteutumisen arviointikysely) maaliskuun loppuun mennessä ja siten eläinlääkintähuollon suunnitelmien arvioinnin yhteydessä ei ole välttämätöntä kerätä numeerista tietoa valvonnoista. Haluttaessa nekin voidaan arvioinnissa kertoa.

Muut viranomaisten pyytämät raportit ja tilastot:

- Kunnaneläinlääkärit raportoivat kuukausittain aluehallintovirastoon ilmoituksen eläintaudeista
- Eläinsuojelutarkastuskertomukset ja -päätökset jokainen suoritteiden toteuttaja toimittaa Itä- Suomen AVI:lle ja Poliisille sekä arkistoi ne Teams-kansioon sekä paperisena kansioon.
- eläinten terveystarkastukseen liittyvät käynnit raportoi jokainen suorittaja. Terveystarkastusohjelmien liittymisasiakirjat valvontaeläinlääkäri toimittaa mahdollisimman nopeasti aluehallintovirastolle.
- tautiepäilyt raportoi jokainen toimija voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti sekä arkistoi ne.
- eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota: Tarkastuksen suorittaja (praktikko) toimittaa tarkastusta koskevat tiedot matkalaskuineen suoritteiden syntymisen jälkeen ympäristö- ja terveystarkastuspalvelujen hallintosihteerille, joka huolehtii maksuunpanosta ja edelleen laskutuksesta. Valvontaeläinlääkäri toimittaa vastaavat tiedot hallintosihteerille, joka vastaa suorien kustannusten maksutuksesta ja laskutuksesta.
- muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.: ympäristöterveydenhuollon päällikön vastuulla
- vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet: Todetusta tai epäilystä vastustettavasta eläintaudista tai uudesta vakavasta eläintaudista ilmoittaa jokainen virkaeläinlääkäri viipymättä voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti.

16.4 Painopistealuevalvonta

Eläinlääkintähuollossa huomioidaan eläinlääkintähuollon valtakunnallisen valvontaohjelman sekä Itä-Suomen aluehallintoviraston (ISAVI) vuoden 2025 painopistealueet ja toimitaan niiden toteutumisen edistämiseksi Aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti.

Taulukko 10 Eläinlääkintähuollon valtakunnalliset ja Itä-Suomen aluehallintoviraston painopisteet vuonna 2025

Kehittämisteema	Valvonnan painopiste vuonna 2025
Vastuullisuus ja kestävyys	Sivutuotteiden jäljitettävyyys kunnaneläinlääkärien sivutuotevalvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että laitokseen tulevat, käsiteltävät ja lähtevät sivutuotteet ovat aina jäljitettävissä eteen- ja taaksepäin, sivutuotteiden merkinnät täsmäävät, saapuva tavara täsmää kaupallisten asiakirjojen kanssa, ja laitos varmistaa, että sivutuotteita vastaanottavalla taholla on oikeus ottaa vastaan kyseisiä sivutuotteita.- Eläinlääkäreiden lääkitsemisvalvonta (AVI valvoo) • Eläinlääkäreiden valvonnassa keskitytään erityisesti lääkkeiden varalle luovutuksen ehtojen täyttymiseen • Väärinkäyttöön soveltuvien lääkkeiden hankkimiseen ja vastaanotolta luovuttamiseen • Antibioottien käyttötietojen toimittamisen tarkastaminen osana valvontaa
Teknologia ja tieto	Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteröinnin valvonnan tehostaminen • Kunnaneläinlääkäri tarkistaa rekisteröintiasiat muiden tilakäyntien yhteydessä.
Erityiset painopisteet/tehostamistarvetta aiempien tulosten perusteella	Siipikarjan salmonellavalvonnan tehostaminen Kunnaneläinlääkärit toteuttavat tarkastuskäynnit MMM_a 316/2021 mukaisesti Valmistautuminen uuden eläinlääkintähuoltolain (285/2023) 1.1.2026 tapahtuvaan voimaantuloon

Toimintaluokka	Toimintatyyppi	Valvontasuunnitelmaan sisältyviä toimintoja	Tarkastustiheys	Tarkastukset 2025
Alkutuotanto	Kalastus, munantuotanto, maidontuotanto, hunajantuotanto, lihantuotanto viljely, puutarhaviljely avomaalla	408	0-1	50
Elintarvikkeiden valmistus	Juomien valmistus, meijerituotteiden valmistus	6	0,5-3	6
Elintarvikekontaktimateriaalit	Elintarvikekontaktimateriaalien jakelu tai markkinointi, elintarvikekontaktimateriaalien valmistus tai jatkojalostus	1	1	1
Elintarvikkeiden kuljetukset	Elintarvikkeiden kuljetus, elintarvikkeiden kuljetus jäähdystettynä, elintarvikkeiden pakastekuljetus	9	0,35	7
Elintarvikkeiden myynti	Elintarvikkeiden tukkumyynti, elintarvikkeiden vähittäismyynti	64	0,35-2	37
Elintarvikkeiden tarjoilu	Grilli- tai pika-ruokatoiminta, kahvilatoiminta, pubitoiminta, ravintolatoiminta, suurtalous/keskusteittitoiminta, pitopalvelu, suurtalous/laitoskeittiö, suurtalous/tarjoilukeittitoiminta	202	0,35-2 pubitoiminta tarvittaessa	121
Kala-ala Liha-ala	Kalajalosteiden valmistus, tuoreiden kalastustuotteiden käsittely Jauhelihan valmistus, lihavalmistusten valmistus (kypsä), leikkaamo, raakalihavalmistusten valmistus	6	0,5-1	2
Ruoka-aputoiminta	Elintarvikkeiden luovutus ruoka- avussa	5	0 tarvittaessa	tarvittaessa
Vilja- ja kasvi- sala	Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus, leipomotuotteiden valmistus/helposti pilaantuvia, leipomotuotteiden valmistus/ei helposti pilaantuvia myllytoiminta	11	0,35-1	10
YHTEENSÄ		712		234

Toimintatyyppi	Valvontasuunnitelmaan sisältyviä kohteita	Riskiluokka	Tarkastustiheys	Tarkastukset 2025
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueet (1352/2015), vedenjakelu yli 10 m ³ /vrk	34	3	1 0,5 jos vain jakelua	34
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueet (401/2001), vedenjakelu alle 10 m ³ /vrk	4	2	0,5	4
Tukkuvesilaitokset	1	3	1	1
Ammattioppilaitokset, Esiopetus, peruskoulut, lukiot, Korkeakoulut, Muu aikuiskoulutus, Muut koulut ja oppilaitokset	31	2	0,25 - 1	15
Päiväkodit, ryhmäperhepäiväkodit, muu päivätoiminta	27	2	0,3	20
Ammatilliset perhekodit, lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit, ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksiköt,	13	2	0,3	3
Vanhainkodit, vanhusten ympäri vuorokautinen palveluasuminen, Kehitysvammalaitokset, kehitysvammaisten ympäri vuorokautinen palveluasuminen, Mielenterveys- ja päihdekuntoutujiin ympäri vuorokautinen palveluasuminen, Tuki- asuminen ja muut asumispalvelut	30	2	0,25 - 0,3	11
Nuorisotilat ja leirikeskukset, kerhotilat, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikki- puistot	8	2-1	0,2 - 0,25	2
Hotellit, Hostellit (kuten retkeilymajat, retkeilyhotellit, kesähotellit, huoneistohotellit, matkustajakoti / motelli, täysihoitola), Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit, Pakolaisten vastaanottokeskukset	15	2-1	0,2 leirintäalueet 0,5	11
Aamiaismajoitus sekä majoitus maatilamatkailun yhteydessä, Asuntolat, yömajat, Muu loma-asuntojen ammattimainen tarjoaminen ja majoitustoiminta	7	2-1	0 tarpeen vaatiessa	0
Kosmetologiset huoneistot ja laitokset, solarium, tatuointi ja lävistys, muu ihoa rikkova toiminta	22	2-1	0,2 - 0,25	0
Yleinen liikuntatila, kuntosalit, liikuntasalit, jäähallit	18	1	0,2	4
Yleiset altaat, uimahallit, terapia-altaat	4	3	0,5 - 1	3
Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), Pienet yleiset uimarannat, uimapaidat, talviuintipaikat	27	3-2	1	27
YHTEENSÄ	241			135

Toiminta	Toimintatyyppi	Kohteiden/myyntipisteiden lukumäärä	Tarkastustiheys	Tarkastukset 2025
Tupakointikieltojen ja rajoitusten noudattaminen	Ravintolat, joissa on erillinen tupakointitila	5	0,3	2
	Asuinyhteisöjen tupakointikiellot	7	tarvittaessa	
Tupakkatuotteiden myynti, mainonta ja esilläpito	Vähittäismyyntipaikat	76	0,5	38
Nikotiinivalmisteiden myynti	Vähittäismyyntipaikat	28	0,5	14
YHTEENSÄ		116		54

Kunta / Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue
Iisalmen kaupunki/ Iisalmi, Kiuruvesi, Sonkajärvi, Vieremä

1. ELÄINMÄÄRÄT KUNNAN ALUEELLA	
a. Tuotantoeläintilat	Lkm
Nautatilat	359
Sikatilat	n.10 tuotantotilaa /n. 20 yht.
Lammas- ja vuohitilat	n. 30 tuotantotilaa/ n. 200 yht.
Hevostilat	n.40 ammattimaista / n. 200 yht.
Siipikarjatilat	n. 20 munantuotanto / n 200 yht.
Vesiviljelylaitokset	0
Turkistarhat	0
Tarhatun riistan tilat	5
Mehiläistarhat	17
Muut tuotantoeläinyksiköt	0
b. Lemmikit	Lkm
Arvio lemmikkien määrästä	4 437

2. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT	
a. Terveystuotosopimukset	
Nauta	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	n. 340
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	n. 250
Terveystuototilojen osuus (% kaikista nautatiloista)	
Siat	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	7
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	
Terveystuototilojen osuus (% kaikista sikatiloista)	100
Siipikarja	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	
Terveystuototilojen osuus (% kaikista siipikarjatilasta)	
Muut terveystuotosopimukset	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	
Terveystuototyön resurssitarve (htv)	2 htv
b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut, arvio palvelutarpeesta	
Sairaskäynnit tiloilla (muu kuin terveystuoto)	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	3600
Sairaskäynnit päivystysaikana	1000
Sairaskäynnit pieneläinvastaanotolla	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	8900
Sairaskäynnit päivystysaikana	600
Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve (htv)	htv 12

3. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA	
a. Terveysvalvonta	
Pakolliseen terveystuotoon kuuluvat tilat	Lkm
Siipikarjan salmonellavalvontaohjelma	n. 5
Uudistuseläimiä tuottavat sikalat, salmonellavalvonta	0
Keinosiemennyssonneja tuottavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	0

Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	1
Vapaaehtoiseen terveysvalvontaan kuuluvat tilat	Lkm
Maedi-visna / CAE	3
Scrapie	0
Tarhattujen hirvieläinten terveysvalvontaohjelma	0
Vesiviljelyeläinten terveysvalvontakohteet	0
b. Muu eläinten terveyden valvonta -mm. avista ja ruvista tulevat tehtävät	n. 20
Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv -ei sis. epidemiaselvitystöitä

4. SIVUTUOTEVALVONTA

	Lkm
Haaskanpitäjiksi ilmoittautuneet toimijat	28
Ilmoitetut haaskat	
Sivutuotealan laitokset	1
Hautaamisilmoitukset	ei ilmoituksia
Sivutuotevalvonnan resurssitarve (htv)	0,3 htv - sis. epäilyyn perust valvonnan

5. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

a. Ilmoituksenvaraist kohteet	Lkm
Kennelit	5
Hevostallit	40
Riistanhoidolliset tarhat	5
Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	4
Eläinkaupat	1
Eläinhoitolat	5
b. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	Lkm
Arvio epäilyyn perustuvista tarkastuksista	160 (sis. uusintatarkastukset)
c. Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta	10 (esim Löytölä, kaninkasvatus)
Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve (htv)	1,8 htv – valvonta tehdään parityönä

Taulukosta puuttuu eläinlääkärien tekemät merkinnän ja rekisteröinnin valvonta, eläinten lääkitsemisen valvonta (valvontamääräykset avista/ruvista), sisämarkkinakaupan TRACES-tarkastukset ja eläinkuljetusten valvonta. Lisäksi resurssikartoituksesta puuttuu valvontaeläinlääkärien hoitamat asiat, jotka eivät ole johtaneet tarkastukseen, vaan ovat hoituneet neuvonnalla/ohjauksella. Tällaisia on ollut 2024 arviolta noin 70 kpl. valvontaeläinlääkärien käytössä olevia resursseja vähentää itse tehdyt sihteerin työt: asiakirjojen tulostukset ja toimitukset eri tahoille, arkistointi, työajankäytön tilastointi ja raportointi eri tahoille, ja pakolliset koulutukset.

6. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON HENKILÖRESURSSIT

a. Eläinlääkärit	Htv
Eläinlääkäripalvelut	11,8
Eläinten terveyden valvonta	0,1
Sivutuotevalvonta	0,3
Eläinten hyvinvoinnin valvonta	2,4
Elintarvikevalvonta	0,2 (maitohygieniatarkastukset)
Muut tehtävät	0,1
Eläinlääkärit yhteensä	15
Päivystykseen osallistuvien eläinlääkäreiden määrä (lkm)	12 lkm
b. Muut kuin eläinlääkärit	Htv
Eläinhoitaja/avustaja	5
Terveystarkastajan tekemä eläinsuojeluvalvonta	0
Muut tehtävät	0,7
Muut kuin eläinlääkärit yhteensä	5,7

Ostopalvelut eläinlääkintähuollossa (sanallinen kuvaus)
Ostopalveluiden laajuus ja laatu:

Ei ostopalveluja